

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

**ФАКУЛЬТЕТ ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ
КАФЕДРА АНГЛІЙСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ**

**Кваліфікаційна робота
магістра**

**на тему ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНЕ ПОЛЕ LEISURE У ДІАЛЕКТАХ
БРИТАНСЬКОГО ВАРІАНТУ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ**

Виконала: студентка 2 курсу,
групи 8.0359-2 а-з
спеціальності 035 Філологія
спеціалізації 035.041 Германські мови
та літератури (переклад включно),
перша – англійська
освітньо-професійної програми
Мова і література (англійська)
Ковтун Тетяна Сергіївна

Керівник к.ф.н., доц. Лужаниця О.І.
Рецензент к.ф.н., доц. Шевчук О.В.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет іноземної філології
Кафедра англійської філології
Освітній рівень магістр
Спеціальність 035 Філологія
Спеціалізація 035.041 Германські мови та літератури (переклад включно)
перша – англійська
Освітня програма Мова і література (англійська)

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри
англійської філології

« ____ » _____ 2020 року

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ МАГІСТРА

КОВТУН ТЕТЯНИ СЕРГІЇВНИ

1. Тема кваліфікаційної роботи магістра (проекту) «Лексико-семантичне поле LEISURE у діалектах британського варіанту англійської мови»
Керівник кваліфікаційної роботи (проекту) Лужаниця Олена Іванівна
к. філол. н., доцент
затверджені наказом ЗНУ від «04» травня 2020 року № 511-с
2. Строк подання студентом кваліфікаційної роботи (проекту) 01 грудня 2020 р.
3. Вихідні дані до кваліфікаційної роботи (проекту): дослідження лексико-семантичного поля у діалектах британського варіанту англійської мови, словник нортумбрійського діалекту англійської мови.
4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити): 1) дослідити лексико-семантичне поле як лінгвістичне поняття; 2) описати структуру семантичного поля; 3) характеризувати семантичне поле як спосіб реалізації мовних картин світу; 4) описати лексико-семантичне поле «дозвілля» у нортумбрійському діалекті англійської мови.

5. Консультанти розділів кваліфікаційної роботи (проекту)

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Вступ	к.ф.н., доц. Лужаниця О.І.	05.08.2020	05.08.2020
Розділ 1	к.ф.н., доц. Лужаниця О.І.	14.09.2020	14.09.2020
Розділ 2	к.ф.н., доц. Лужаниця О.І.	05.10.2020	05.10.2020
Висновки	к.ф.н., доц. Лужаниця О.І.	14.11.2020	14.11.2020

6. Дата видачі завдання 12.05.2020

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи магістра	Строк виконання етапів роботи (проекту)	Примітка
1	Пошук наукових джерел з теми дослідження, їх аналіз	серпень 2020	виконано
2	Добір фактичного матеріалу	серпень 2020	виконано
3	Написання вступу	серпень 2020	виконано
4	Написання теоретичного розділу	вересень 2020	виконано
5	Написання практичного розділу	вересень 2020	виконано
6	Формулювання висновків	жовтень 2020	виконано
7	Проходження нормоконтролю	листопад 2020	виконано
8	Одержання відгуку та рецензії	грудень 2020	виконано
9	Захист	грудень 2020	виконано

Автор роботи несе персональну відповідальність за відсутність в роботі несанкціонованих текстових запозичень (академічного плагіату)

Магістрант

_____ (підпис)

Т. С. Ковтун
(ініціали та прізвище)

Керівник роботи

_____ (підпис)

О. І. Лужаниця
(ініціали та прізвище)

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер

_____ (підпис)

В. А. Бережний
(ініціали та прізвище)

РЕФЕРАТ

Дипломна робота – 52 стор., 64 джерела.

Об'єкт дослідження: лексико-семантичне поле «дозвілля» в діалекті графства Нортумбрія.

Мета дослідження – моделювання лексико-семантичного поля «дозвілля» в нортумбрійському діалекті британського варіанту англійської мови.

Теоретико-методологічні засади: ключові положення лінгвосоціокультурологічних досліджень (В. фон Гумбольдт, Е. Сепір, Л. Вейсгербер, П. Традгіл та ін.) та лексико-семантичного поля (Р. Мейер, Г. Іпсен, Й. Трір, Ш. Баллі, К. Осгуд).

Отримані результати: концепція польового принципу системної організації мовних явищ справедливо вважається одним з найбільш значних досягнень лінгвістики ХХ століття.

Діалекту, як особливій формі існування мови, характерні особливості, які впливають на характер системних зв'язків у лексиці у порівнянні з літературною мовою. Зокрема, лексико-семантичне поле у діалектах є фрагментарним. Наявність або відсутність певних лексем у лексичній системі діалектів свідчить про їх регіональну значущість, бо вони актуалізують соціорегіональну ідентичність та вербалізують вузько соціорегіональні реалії, відображають регіональну ідентичність мешканців певних територій, матеріали їх духовної культури, особливість світосприйняття та навколишнє середовище, в якому вони живуть.

Ключові слова: лінгвосоціокультурологія, діалект, регіональна ідентичність, нортумбрійський діалект, лексико-семантичне поле

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1 ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ДОСЛІДЖЕННЯ ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНОГО ПОЛЯ В СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ	6
1.1 Лексико-семантичне поле як лінгвістичне поняття	6
1.2 Структура семантичного поля	13
1.3 Семантичні поля як спосіб реалізації мовних картин світу	19
РОЗДІЛ 2 ОСОБЛИВОСТІ ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНОГО ПОЛЯ “LEISURE” У НОРТУМБРІЙСЬКОМУ ДІАЛЕКТІ БРИТАНСЬКОГО ВАРІАНТУ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ	28
2.1 Звичаї та традиції	28
2.1.1 Релігійні звичаї	29
2.1.2 Світські свята та традиції	35
2.2 Ігри та їх типологія	39
2.2.1 Дитячі ігри	39
2.2.2 Ігри-розваги	41
2.2.3 Азартні ігри	44
2.2.4 Спортивні ігри	45
2.3 Їжа та свята	49
ВИСНОВКИ	52
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	55

ВСТУП

Актуальність дослідження. Сучасний рівень розвитку лінгвістичної науки передбачає активне вивчення питань системної організації словникового складу мови у його зв'язках та взаємовідношеннях. Вивчення семантики здійснюється, зокрема, завдяки такій системі, як семантичне поле. Розробка проблем семантичної системи ведеться з останньої чверті ХІХ століття як вітчизняними, так і зарубіжними лінгвістами: З. Н. Вердієва, В. Н. Ярцева, А.Є. Бочкар'єв, З. К. Тарланов, М. М. Покровський, М. М. Гухман, А. А. Уфимцева, І. М. Кобозева, Л. М. Васил'єв, Ю. С. Маслов, В. П. Абрамов, Р. Мейер, Г. Іпсен, Й. Тріп, Ш. Баллі, К. Осгуд, тощо. Незважаючи на те, що теорії лексико-семантичного поля понад сто років, інтерес до цієї проблематики не слабшає і в даний час.

Особливо актуальними виступають роботи, що проводяться на матеріалі тих форм мови, які традиційно вважаються «найбільш народними» (П. Н. Денисов, В. Г. Вилюман, О. І. Блінова, Дж. Діз); до них належать різноманітні регіональні варіанти, соціальні і територіальні діалекти. Це не є випадковим явищем, бо семантичні поля є одиницями мовної картини світу, а діалект віддзеркалює картини світу малих соціально обумовлених регіональних груп.

В той же час лексика, що пов'язана з людиною є одною з важливих складових частин лексики будь-якої мови. Вона охоплює розмаїття навколишнього середовища, в ній знаходиться відображення господарської та культурної діяльності, уявлення діалектоносіїв про світ, стародавні звичаї, вірування. Дозвілля є неокремою, вагомою частиною людського життя. Слова, що належать до лексико-семантичної групи «дозвілля», виконують не лише номінативну, але й прагматичну, оцінну, експресивну та інші функції; вони складають концептуальне ядро менталітету етносу, або соціо-територіальної групи, дають можливість судити про особливості регіональної

образності, свідомості та відображають соціокультурний портрет діалектоносія як такого.

Мета дослідження – моделювання лексико-семантичного поля «дозвілля» в нортумбрійському діалекті британського варіанту англійської мови.

Досягнення поставленої мети передбачає виконання таких **завдань**:

- висвітлити поняття «лексико-семантичне поле» та виявити його специфіку в діалектах у зв'язку з мовною картиною світу діалектоносіїв;
- виявити складники лексико-семантичного поля, що виражають поняття «дозвілля» у нортумбрійському діалекті англійської мови;
- зробити модель лексико-семантичного поля «дозвілля» у нортумбрійському діалекті англійської мови.

Об'єктом дослідження є лексико-семантичне поле «дозвілля» в діалекті графства Нортумбрія.

Предмет дослідження – лексико-семантичні одиниці, що репрезентують поняття «дозвілля» у нортумбрійському діалекті англійської мови.

Матеріалом дослідження слугували дані вибірки з двох словників діалектів графства Нортумбрії О. Хеслора. Кількість досліджуваних одиниць становить 354 лексеми. Крім цього у дослідженні використано дані Оксфордського словника англійської мови та Тезаурусу англійських слів та фраз П. М. Роже.

Для досягнення поставленої мети і вирішення конкретних завдань застосовувався комплекс **методів та прийомів дослідження**. Для семантичного опису поняття «дозвілля» та узагальнення основних положень дослідження використовувався описовий метод; компонентний аналіз дозволив дослідити семантичну структуру одиниць семантичного поля; метод семного аналізу словникових дефініцій спрямовано на виявлення збігу та розходжень у семантиці складників поля; за допомогою методу ступінчатої ідентифікації визначено ієрархію одиниць поля.

Наукова новизна дослідження полягає у спробі з'ясування специфіки лексико-семантичного поля у діалектах у порівнянні з літературною мовою; вона являє собою перший досвід комплексного опису лексико-семантичного поля «дозвілля» у діалекті графства Нортумбрія.

Практичне значення дослідження обумовлене можливостями використання результатів у викладанні таких нормативних курсів, як загальне мовознавство, стилістики англійської мови, історії англійської мови, лексикології, та спецкурсів із англійської діалектології.

Зазначені вище мета та завдання роботи обумовлюють її **структуру**. Робота складається із вступу, двох розділів, висновків та списку використаних джерел (64 найменування). Загальний обсяг 52 сторінки.

РОЗДІЛ 1

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ДОСЛІДЖЕННЯ ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНОГО ПОЛЯ В СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

1.1 Лексико-семантичне поле як лінгвістичне поняття

На сучасному етапі розвитку гуманітарної науки ставлять перед собою завдання дослідження властивостей і закономірностей людської свідомості. Лінгвістика в міру своїх можливостей і специфіки також приділяє пильну увагу цим проблемам. Мова розглядається в цьому ключі як «матеріалізація свідомості людини» [Льченко 2002, с. 77], як «процес вербалізації світу, який здійснюється мовним колективом» [Лотман 2016, с. 115], що неодмінно тягне за собою підвищену увагу до семантичних категорій мови. Їх розгляд і опис не тільки допомагає адекватному розумінню та інтерпретації мовних фактів, а й сприяє проникненню в організацію розумових механізмів людини, так як, на думку В.А. Кухаренко «мова класифікує і впорядковує матеріал, видобутий в результаті впливу зовнішнього світу на наші органи чуття, які дають лише спотворене, неадекватне уявлення про світ. Мовні прийоми утворюють мовний образ світу, понятійну сторону мови» [Кухаренко 2004, с. 112].

В англійській лінгвістиці на сучасному етапі її розвитку паралельно існують два терміни: семантичне поле (*semantic field*) і лексичне поле (*Lexical field*). У роботах останніх десятиліть два дані терміни в основному розглядаються як синонімічні [Яшенкова 2010, с. 68].

Наявність в мові семантичних категорій впливає з особливостей і потреб людської логіки і мислення, таким чином, їх кількість і структура приблизно однакові в різних мовах, а розрізняються вони наповненістю мовними елементами і їх угрупованням, тобто конкретним мовним

втіленням, яке і називається семантичним полем.

Поняття семантичного поля вперше з'явилося у представників неогумбольдтианської школи (Й. Трір, Л. Вайсгербер) для позначення групи слів, що співвідносяться з однією і тією ж областю уявлень і без залишку розчленованих її на частини, відповідні значенням цих слів.

Теоретичне осмислення семантичного (понятійного) поля бере початок в концепції Й. Тріра. Даний дослідник визначає поле як впорядковану структуру комплексу понять, які володіють рядом загальних ознак. Понятійне поле (план змісту), на думку Й. Тріра, співвідноситься з лексичним полем (планом вираження) [Яшенкова 2010, с. 92].

Особливістю концепції Й.Тріра є переконаність в тому, що кожне поле має стійку структуру (тому зміна одного слова веде до зміни структури всього поля) і чіткі зв'язки між одиницями; також неприпустима поява лакун, незаповнених слотів поля, а саме поле – це замкнута структура (неприпустимо перетину полів один з одним) [Яшенкова 2010, с. 94].

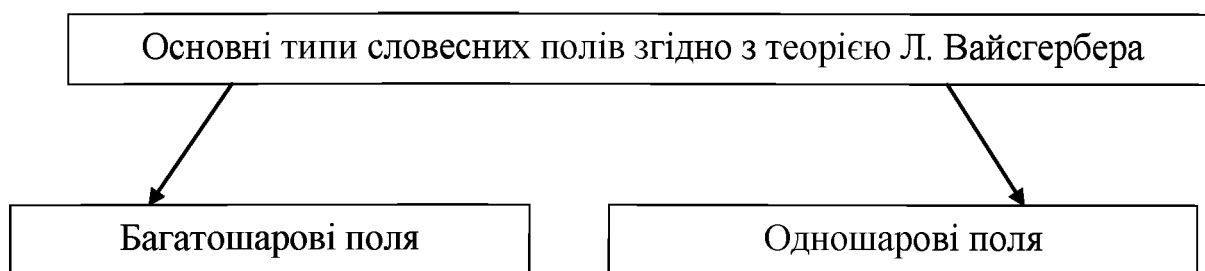
Поряд з теорією Й. Тріра, вчення Л. Вайсгербера про словесні поля є неодмінною умовою збереження зародження структурної семантики. Л. Вайсгербер також розглядає поле як парадигматичну категорію. Проте, дослідник вважає, що змістовна сторона слова не може вважатися самостійною одиницею [Вайсгербер 2004, с. 144].

Л. Вайсгербер ділить словесні (мовні) поля на два типи: багат шарові і одношарові. Одиниці розподіляються по одношаровим полям по конкретній інтегральній ознаці (рис. 1.1). Поділ багат шарових полів ґрунтується на різних точках зору, в той же час виділяється основне «ядерне» значення [Вайсгербер 2004, с. 145].

У структурній семантиці і сполученої з нею теорії семантичного поля окремі концепти (і, відповідно, значення позначених їх лексичних одиниць) розглядаються не як самостійні феномени, існуючі десь в світі «до і поза мови» і які чекають своїх позначень, а як створювані мовою «духовні об'єкти», які структурують дійсність.

Рисунок 1.1

Основні типи словесних полів згідно з теорією Л. Вайсгербера

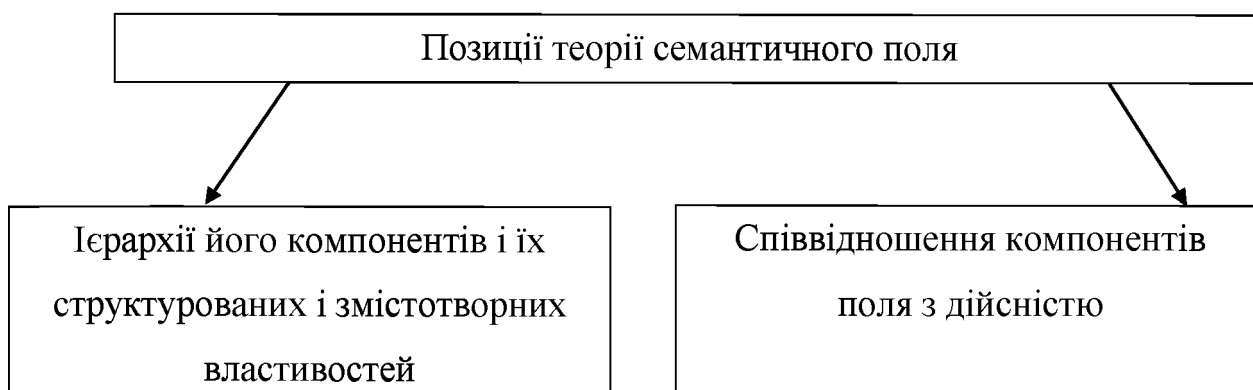

Відповідно до сучасної концепції теорія семантичного поля розроблена не тільки з точки зору загальних властивостей його структури, а й з позицій [Вежбицкая 2011, с. 27]:

1. Ієрархії його компонентів і їх структурованих і змістотворних властивостей.
2. Співвідношення компонентів поля з дійсністю (рис. 1.2).

Рисунок 1.2

Позиції теорії семантичного поля

На даному етапі розвитку лінгвістична наука не прийшла до єдиного визначення семантичного (лексичного, концептуального) поля, так само як і не визначила точний перелік його складових компонентів [Никитин 2009, с. 101].

Категорія поля в лінгвістиці бачиться найбільш адекватним відображенням таких властивостей мовної системи, як, по-перше, відкритість, динамічність, відсутність чітких, непроникних кордонів явищ, а по-друге, невіддільність мови як об'єкта пізнання від суб'єкта – людини,

дослідника як носія мови [Гальперин 2009, с. 90]. Очевидний взаємозв'язок цих двох особливостей мови. Відкритість, динамічність і безперервність свідомості обумовлює і певну «плинність» мови як практичної форми свідомості.

В даний час теорія семантичних полів базується на наступній думці: в мові представлений ряд семантичних об'єднань, конститuentами яких можуть виступати різні лексичні одиниці, причому дані одиниці мають можливість входження в одну або кілька груп одночасно. Так, лексичний склад мови може бути представлений як сукупності окремих груп слів, які пов'язані специфічними відносинами.

Деякі дослідники, в тому числі І.М. Кобозева і М.П. Кочерган, стверджують, що зв'язки між одиницями певного семантичного поля можуть бути різними. Найбільш поширеними типами зв'язків вважаються прагматичні [Кобозева 2004, с. 68]. До даних видів зв'язків відносять, наприклад, антонімічні [Кочерган 2003, с. 233].

На даний момент в лінгвістиці під поняттям семантичного поля мається на увазі «базовані на певній семантичній категорії угруповання граматичних і «стройових» лексичних одиниць, а також різних комбінованих (лексико-синтаксичних і т.п.) засобів даної мови, взаємодіючих на основі спільності їх семантичних функцій. Кожне поле включає систему типів, різновидів і варіантів певної семантичної категорії, співвіднесені з різноманітними формальними засобами їх вираження. Семантичні поля – це єдності білатеральні, вони мають не тільки план змісту, а й план вираження» [Кочерган 2003, с. 81].

На думку М.П. Кочергана, ці поля включають в себе семантичні елементи в інтерпретації саме цієї мови і являють собою «поверхневу» реалізацію певної «глибинної» інваріантної семантичної категорії або сукупності категорій. Тобто на відміну від семантичних категорій, що мають універсально-мовний характер, семантичне поле – явище національно-мовне [Кочерган 2003, с. 99].

Отже, семантичні поля – це живі організми, які є чимось між словами мови індивіда і кодифікованим словниковим складом мови; як частини цілого вони поділяють зі словами властивість бути інтегрованим в більшу структуру, а зі словником – властивість бути структурованим у вигляді менших одиниць [Лотман 2016, с. 81].

Саме семантичні поля є одиницями мовної картини світу, яка, в свою чергу, є найважливішим компонентом мовної особистості, тобто людини як носія «мовної» свідомості.

Таким чином, метод поля об'єднує в собі структурний і антропоцентричний підхід до мови, допомагаючи вивченню його як самостійного системного об'єкта і як засобу «лінгвістичної «інтерпретації» людини» [Лукин 1999, с. 39].

Багато лінгвістів для визначення семантичного поля наводять низку відмінних для них рис. Більшість дослідників виділяють наступні ознаки семантичного поля як базові [Макаров 2003, с. 58]:

1. Впорядкованість.
2. Цілісність.
3. Широту.
4. Суміжність елементів, коли кожна одиниця поля прилягає до сусідньої.
5. Повнота.
6. Відсутність строгих кордонів.
7. Сталість.

Безлічі, які будуються на підставі вищевказаних ознак, є системними утвореннями, які об'єднані спільними зв'язками і відносинами. Однак при цьому вони мають і деякі специфічні риси.

Лексичні одиниці стають компонентами семантичного поля незалежно від їх зовнішньої форми. Загальновідомо, що мовні одиниці мають здатність об'єднуватися на підставі як подібності, так і суміжності. Крім цього, семантичні поля мають можливість групувати слова за подібністю або за

суміжності їх значень.

Найменування лексичне поле поряд з терміном семантичне поле міцно увійшло в теорію семантичного поля. Як вже зазначалося, ці терміни на даному етапі розвитку англословної науки майже завжди вживаються як синоніми. Одночасно в україномовній семантиці існує один термін, що інтегрує відразу два поняття: лексико-семантичне поле [Митусова 2003, с. 122].

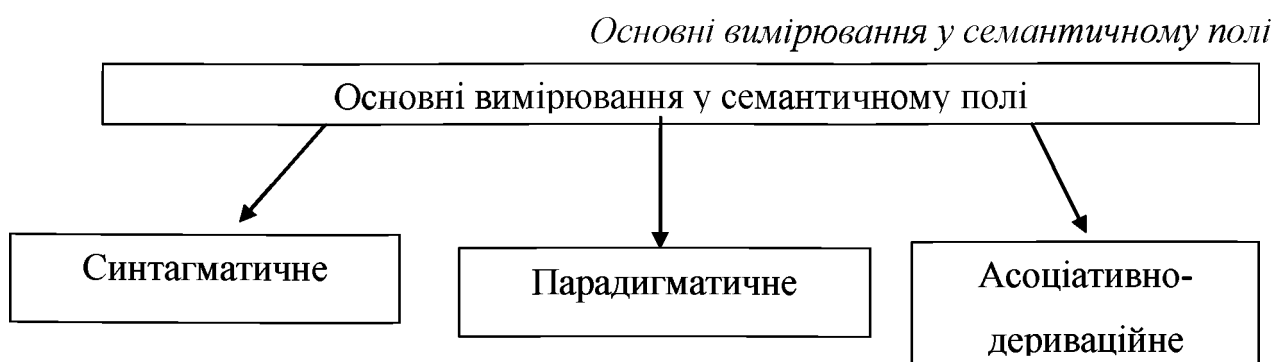
Лексико-семантичне поле – сукупність мовних (головним чином лексичних) одиниць, об'єднаних спільністю змісту (іноді також спільністю формальних показників) і відображають понятійну, предметну чи функціональну схожість явищ, які позначаються [Шаховский, Жура 2002, с. 103].

Для цього поля постулюється наявність загальної (інтегральної) семантичної ознаки, що об'єднує всі одиниці і зазвичай виражається лексемою з узагальненим значенням (архілексемою), і наявність приватних (диференціальних) ознак (від одного і більше), по яким одиниці поля відрізняються один від одного.

У семантичному полі представлено як мінімум 3 вимірювання: синтагматичне, парадигматичне і асоціативно-дериваційне [Митусова 2003, с. 113].

На рисунку 2.3 схематично розглянемо основні вимірювання у семантичному полі.

Рисунок 1.3

Синтагматичні зв'язки визначають зв'язок слів у межах одного і того ж мовного відрізка. Парадигматичні відносини визначають угруповання слів безвідносно до їх актуалізації. Тобто в основі лежить відповідність цієї певної групи або слова, як такого, певному поняттю. Одиниці семантичного поля мають спільні синтагматичні та парадигматичні властивості, співвіднесені один з одним [Митусова 2003, с. 115].

Уявлення і поняття, які містяться в пам'яті людини, пов'язані між собою. Цей зв'язок заснований на минулому досвіді людини і з більшим чи меншим ступенем відтворює об'єктивно існуючу залежність між явищами реального світу. При певних умовах поживлення єдиної думки або поняття супроводжується поживленням інших, які співвідносяться з ним. Це явище отримало назву асоціації.

Оскільки асоціації відображають деякі суттєві зв'язки між об'єктами і явищами дійсності, а отже, і між поняттями, то можна зробити висновок про їх важливі ролі в будові лексичної системи мови [Селіванова 2006, с. 136].

У семантичному полі потенційно можливі всі семантичні відносини [Селіванова 2006, с. 138]:

1. Синонімія.
2. Антонімія.
3. Конверсія.
4. Відносини включення.
5. Асоціативні відносини полісемії.

Для вивчення семантичних змін в структурі поля слід враховувати еволюцію знака та означуваного [Петров 2012, с. 118]. При цьому в кожному окремому випадку необхідно досліджувати емоційні реакції індивідуума, дії культурних, соціальних і політичних факторів [Шаховский, Жура 2002, с. 105].

Для визначення семантичного поля можна вказати ряд розпізнавальних ознак:

1. Широту, смислову атракцію.

2. Цілісність.
3. Впорядкованість.
4. Визначеність елементів, коли кожен елемент поля прилягає до сусіднього.
5. Повнота.
6. Довільність і розмитість кордонів.
7. Безперервність.

Для семантичного поля також характерний принцип виділення центру і периферії.

Таким чином, польовий підхід до опису явищ мови отримав в сучасній лінгвістиці широке поширення. Семантичне поле являє собою впорядковану систему лексем, об'єднаних на підставі наявності інтегральної семантичної ознаки. Важливо згадати, що, незважаючи на свою семантичний зв'язок, компоненти одного семантичного поля можуть вільно входити до складу іншого. У свою чергу, кожне семантичне поле може вважатися автономною підсистемою мови, при цьому зберігаючи відносини з іншими семантичними полями мови.

1.2 Структура семантичного поля

Ідея системної будови лексики зайняла міцні позиції в мовознавстві, її вже не можна назвати суто гіпотетичною і недостатньо обґрунтованою, незважаючи на те, що вона здавалася революційною на початку ХХ століття. У мові виділяються об'єктивно існуючі лексичні безлічі, всередині яких системні закономірності можуть бути об'єктивно підтверджені з допомогою різних аналітичних процедур, і з цим не можна не погодитися [Никитин 2009, с. 49].

Уявлення про лексику як про різноманітний, багатоаспектний і в той

же час цілісний системний об'єкт пояснює можливість побудови різних, але взаємопов'язаних підсистем. Пошуки шляхів вивчення системних зв'язків лексичного складу привели до виникнення теорії семантичного поля. У сучасній лінгвістиці спостерігається різноманіття теоретичних концепцій і методологічних підходів до вивчення семантичних полів [Маслова 2010, с. 122]. Польовий метод дозволяє вивчати мовні одиниці в їх всіляких зв'язках, аналізувати різноманітні системні відносини. Вся сукупність уявлень про світ структурується у свідомості носіїв у вигляді семантичних полів. В сучасній лінгвістиці мова розглядається не як абстрактна сутність, а як відображення картини світу.

Теорія семантичних полів ґрунтується на наявності в мові семантичних груп, об'єднаних парадигматичними відносинами різного характеру. Словниковий склад мови може бути представлений як набір окремих груп, які об'єднані між собою різними відносинами. Але слід зауважити, що структура більшості лексичних одиниць складається з величезної кількості ознак, отже, вони можуть належати безлічі понятійних полів, а самі ж поля як безлічі словесних знаків перетинаються і не мають чітких меж [Никитин 2009, с. 50].

Під терміном «лексико-семантичне поле» ми будемо розуміти ієрархічну структуру безлічі лексичних одиниць, об'єднаних загальним інваріантним значенням (або загальної архісеми) [Шаховский, Жура 2002, с. 100].

Семантичне поле характеризується наявністю ієрархічної структури і асоціативних зв'язків. В будову семантичного поля виділяють ядро і периферію. Ядро містить лексику, найбільш наближену за понятійною ознакою, яка найбільш точно характеризує центральне, ключове слово. Периферія, в свою чергу, містить лексику, яка є менш використовуваною з центральним, ключовим словом. Лексика всередині поля має загальну (інтегральну) семантичну ознаку, яка об'єднує одиниці поля.

На сучасному етапі розвитку лінгвістики виділяють наступні типи

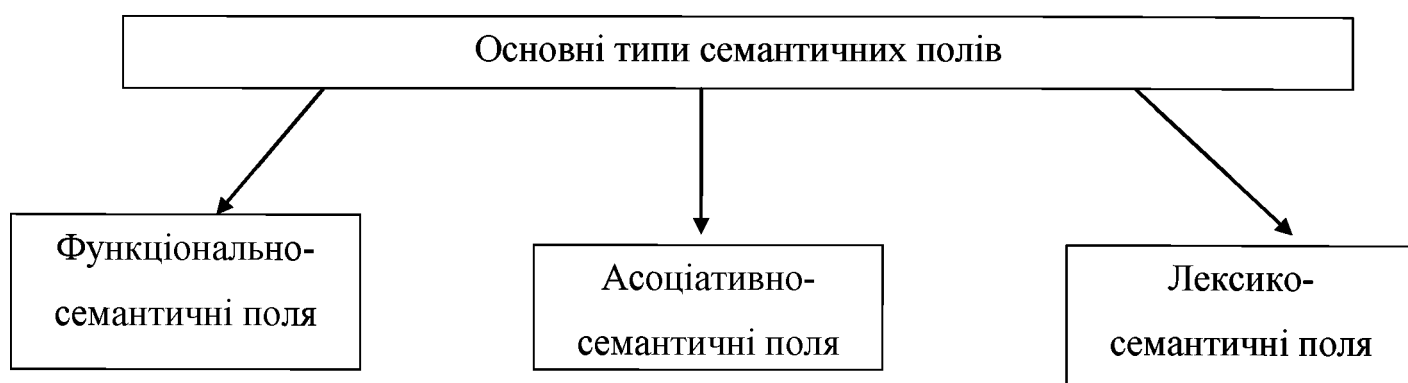
семантичних полів:

1. Функціонально-семантичні поля.
2. Асоціативно-семантичні поля.
3. Лексико-семантичні поля.

На рисунку 1.4 схематично розглянемо основні типи семантичних полів.

Рисунок 1.4

Основні типи семантичних полів

Традиційно одиницею розподілу лексико-семантичного поля прийнято вважати лексико-семантичну групу. Процес визначення компонентів лексико-семантичної групи відбувається паралельно з встановленням її розташування в самому полі – в ядрі або на периферії; при цьому необхідно враховувати все різноманіття системних зв'язків у лексиці. Можна, можливо стверджувати, що під лексико-семантичною групою слід розуміти об'єднання слів, кожне з яких має однаковий граматичний статус і характеризується однотипністю семантичних відносин.

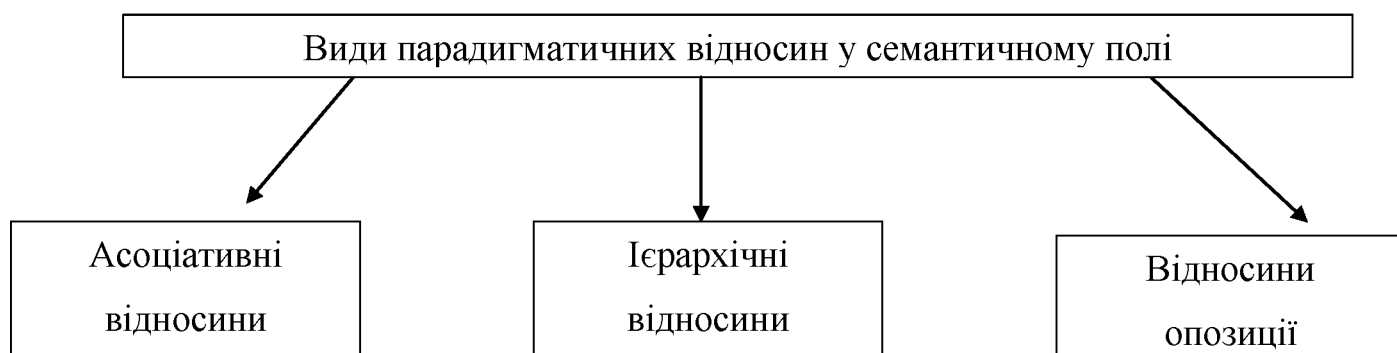
Усередині семантичного поля ми можемо виділити наступні види парадигматичних відносин: асоціативні відносини; ієрархічні відносини; відносини опозиції (рис. 1.5).

Парадигматичні відносини охоплюють відносини між усіма системами, які зібрані в нашій пам'яті і пов'язані опозиційними відносинами. Ці відносини об'єднують слова за подібністю їх значення, спільності їх архісеми. Сукупність слів, зібраних за цим принципом, називається лексико-

семантичною групою. Варто зауважити, що семантичне поле функціонує в лексичних рядах, які обумовлені парадигматичними відносинами. Парадигматичні відносини проявляються: в явищах полісемії, синонімії, антонімії; в наявності лексико-семантичних груп [Шаховский, Жура 2002, с. 110].

Рисунок 1.5

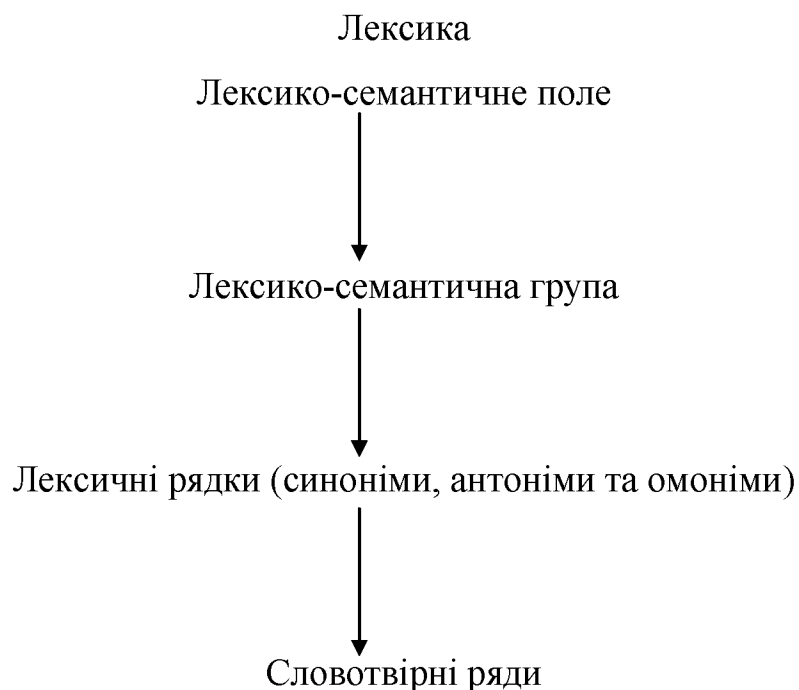
Види парадигматичних відносин у семантичному полі

Виходячи з вище згаданих відомостей про структуру семантичного поля, можемо зобразити її в такий спосіб, який представлений на рисунку 1.6.

Рисунок 1.6

Структура семантичного поля

Таким чином, ми можемо простежити наявність ієрархічних відносин всередині семантичного поля.

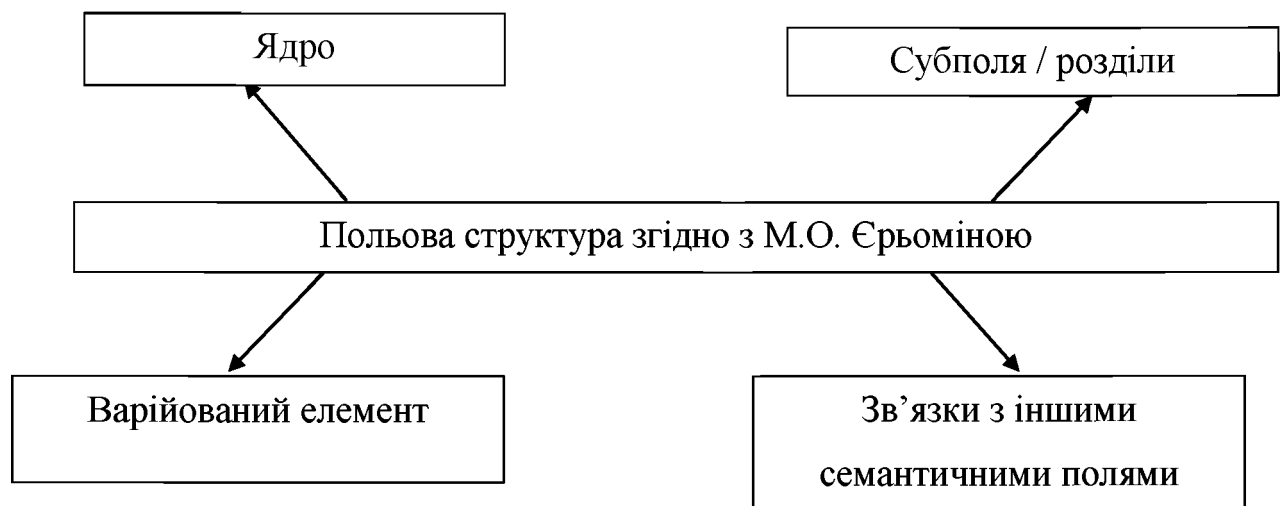
Деякі вчені виокремлює більш конкретизовану організацію. Так, М.О. Єр'оміна вважає, що польова структура включає в себе:

1. Ядро (семантичний компонент, інтегральний для всіх конститuentів поля).
2. Субполя / розділи (одиниці, що входять в розділ, виділяються на основі конкретного аспекту ядерної семантики).
3. Варійований елемент.
4. Зв'язки з іншими семантичними полями [Єр'оміна 2003, с. 29].

На рисунку 1.7 схематично розглянемо польову структуру згідно з М.О. Єр'оміною.

Рисунок 1.7

Польова структура згідно з М.О. Єр'оміною

Можливий опис семантичних полів за різними критеріями, про що свідчать роботи О.В. Бондарко. Відповідно до структури поля, виділяються

1. Моноцентричні поля (с чітко вираженою домінантою).
2. Поліцентричні поля (беруть за основу сукупність різних ознак і не вишиковуються в єдину систему) [Бондарко 1984, с. 69].

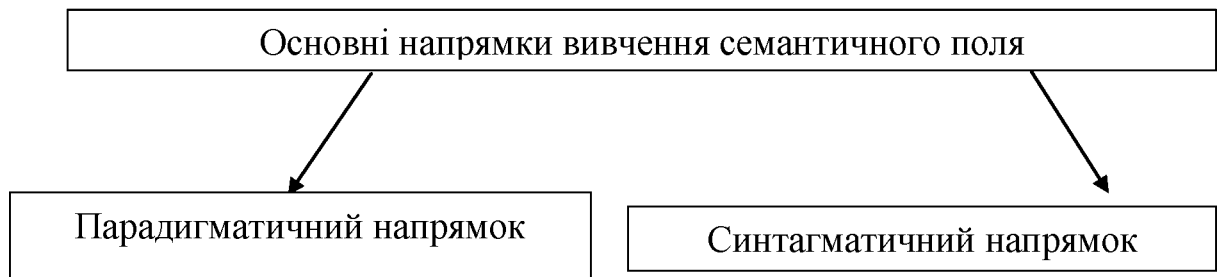
Моноцентричне семантичне поле формується при наявності загальної теми, що зв'язує всі одиниці поля. Як правило, її висловлює лексема з найбільш загальним значенням, яка знаходиться на більш високому рівні ієрархії всередині поля, будучи його центральною ланкою, номінантом

даного семантичного поля, тобто лексемою, що виражає узагальнений зміст поля в цілому.

Вивчення семантичних полів складається з двох основних напрямків: парадигматичного і синтагматичного (рис. 1.8).

Рисунок 1.8

Основні напрямки вивчення семантичного поля

Сучасна структурна семантика характеризується різноманітністю типів полів, що виділяються на основі конкретної ознаки. Наприклад, за частинами мови, що формує поле, виділяються: лексичне семантичне поле (до складу входять тільки прислівники, тільки дієслова і т.п.); лексико-граматичне семантичне поле (включає різні частини мови); лексико-словотвірне семантичне поле (об'єднує однокореневі слова).

Рисунок 1.9

Основні типи полів за частинами мови

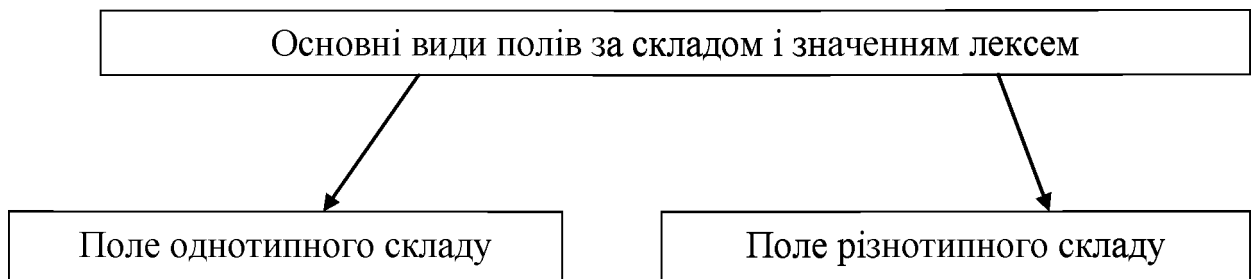
За складом і значенням лексем, які формують поле, розрізняють наступні види поля:

1. Поле однотипного складу (наприклад, синонімічне семантичне поле).
2. Поле різнотипного складу (гіпер-гіпонімічна структура, яка

лежить в основі, і заповнюється антонімічними і іншими парадигмами (рис. 1.10) [Елмслев 2006, 159].

Рисунок 1.10

Основні види полів за складом і значенням лексем

Підсумовуючи вищевикладене, то можна зауважити, що лексико-семантичному полю властива ієрархічна організація, що заснована на різноманітті лексем-компонентів, які об'єднані на базі інваріантного значення для відображення конкретної сфери понять. Всі лексеми, що входять до складу лексико-семантичного поля, вказують на одне інтегральне поняття і додають до нього значення.

1.3 Семантичні поля як спосіб реалізації мовних картин світу

В індивідуальній мовній картині світу виявляються основні категорії людського світобачення, але в особистісній інтерпретації: ціннісні установки, цілі і мотиви суб'єкта; «оскільки за кожним словом знаходиться якийсь шматочок людського досвіду, то можна вважати, що словник індивіда є певною автономною картиною світу мовної особистості» [Булигіна, Шмельов 2003, с. 37].

Значення слів і відповідні їм поняття є, таким чином, основним критерієм поділу словарного складу мови на лексико-семантичні поля, при цьому виділяються більш конкретні порівняно зі значенням та поняттями елементи структури полів – семи. Під семою розуміється «відображення у

свідомості носіїв мови різноманітних рис, які об'єктивно притаманні денотату, або приписуваних йому даною мовною середою і, відповідно, є об'єктивними по відношенню до кожного носія мови» [Булигіна, Шмельов 2003, с. 40].

Поле – це сукупність мовних (головним чином лексичних) одиниць, об'єднаних загальністю змісту (іноді також загальністю формальних показників), які відображають понятійну, предметну або функціональну схожість наявності загального змістовного, понятійного, предметного або функціонального компонентів в структурі значення або в змісті репрезентованих явищ дійсності [Габидуллина 2011, с. 102].

Однією з форм структурування одиниць лексичного рівня є семантичне поле, яке в лінгвістиці розуміється як «сукупність слів різних частин мови, об'єднаних загальністю виразів одного поняття. Саме поняття і слугує основою інтеграції слів у поле». Базисне для поля поняття є ідеальним елементом, в той час як слова, інтегровані у поле, і які знаходяться між собою в певних відносинах, є матеріальним втіленням поняття [Еремина 2003, с. 133].

Мова, що є виразником світоглядних констант, являє собою систему систем, в якій всі рівні мови беруть участь в процесі експлікації індивідуального світосприйняття. Всі компоненти об'єднані системними відносинами в мові, зокрема логікою лексико-семантичних законів, а це безпосередньо виводить нас до питання про лексико-семантичні поля і до розгляду систематизації полів як відображеної в мові картині світу особистості.

Семантичні поля, які належать різним мовам, являють собою структурну організацію навколишнього світу, яка вербалізована за допомогою мови. Вони є способами представлення мовної дійсності. Оскільки концептуальний та мовний зміст лінгвокультур різних мов варіюється, то семантичні поля як спосіб репрезентації мовних картин світу залежать від національного сприйняття світу [Кардашук 1998, с. 15].

Не викликає сумнівів, що одиниці мови складають системи, слова не є виключенням, знаходячись один з одним в певних синтагматичних та парадигматичних відносинах, вони «існують не ізольовано один від одного, а об'єднуються в мові за допомогою окремих значень. Саме тому і відбувається з'єднання слів у групи по семантичній схожості, об'єднання слів по цій ознаці у семантичні поля. А дослідження словарного складу мови за допомогою семантичних полів дає загальне, але у той же час чітке уявлення про значення слів, їх взаємодіях у межах багатозначності слова в цілісній лексико-семантичній структурі мови».

Семантичне поле – це компактна частина словника, яка покриває якусь певну «понятійну сферу» даної мови. Воно неповторне, управляється своїми внутрішніми законами та реалізує свою «картину світу», яка не співпадає з аналогічним явищем як в різних мовах, так і в історії однієї й тієї ж мови. Виходячи з цього, завдання дослідника полягає у тому, щоб визначити специфічний для даної мови розподіл, зв'язок та взаємообумовленість значень. Із вищевикладеного варто зауважити, що семантичне поле є сукупністю взаємообумовлених значень слів (наборів сем), об'єднаних загальністю якоїсь понятійної сфери мови, які володіють певною структурно-функціональною спрямованістю, та які виражають спосіб світосприйняття даним народом, етносом [Карпенко 2008, с. 141].

Семантичне поле може розглядатися і як засіб репрезентації реальності, які лінгвістична категорія і як метод опису лексичного складу мови. Крім того, семантичне поле є філософською категорією, яка спрямована на пізнання закономірних зв'язків явищ мовної дійсності: «Являючись в таксономічному аспекті категорією вищого порядку, поле виступає в іншому плані як метод системно-функціонального аналізу мови. Інтерпретація того чи іншого фрагменту дійсності у вигляді ієрархічно організованого в мові семантичного простору є найбільш повним та адекватним методом пізнання світу у важливих зв'язках його об'єктів» [Кийко 2015, с. 233].

При описі семантичних полів важно враховувати «ієрархічну

упорядкованість компонентів смислу в структурі значення». Встановлені наступні відносини між семами: вони «описуються синтаксичними позиціями, займаними компонентами у фразі-дефініції» та «виокремлюються шляхом логічного аналізу та фіксують родові та видові відносини» тобто наявність одних сем обов'язково передбачає наявність інших сем. При цьому «зручно опирається на дефініції толкових словників», які являють собою «фразу, організовану по законам граматики описаної мови та еквівалентну значенню лексичної одиниці, перифраз значення... Перифрастична дефініція будується на основі гпероніму, який виконує роль ідентифікатора певної групи лексичних одиниць. Слово-ідентифікатор займає домінуючу позицію у фразі-дефініції». Тобто гіперонім є одиницею лінгвістичного порядку, на якій ґрунтується те чи інше семантичне поле, в той час як поняття є одиницею екстралінгвістичного порядку, базисною для семантичного поля, представленої в свідомості носіїв мови [Кубрякова 2004, с. 288].

К.Т. Бюлер вважає, що слова мають схильність до структуризації незалежно від свідомості, а їх угруповання – ідеальні сутності: «Слова і їх значення живуть не відокремленим один від одного життям, але з'єднуються в нашій душі, незалежно від нашої свідомості, в різні групи, причому підставою для угруповання служить подібність або пряма протилежність за основним значенням. Зрозуміло, що такі слова мають подібні або паралельні семасіологічні зміни і в своїй історії впливають одне на інше; також ці слова вживаються в подібних синтаксичних поєднаннях» [Бюлер 1993, с. 366].

Поле – це структура високого ступеня абстракції, формування якої відбувається на підставі виділення певного компонента сенсу, загального для значення всіх членів даної структури незалежно від їх приналежності до тієї чи іншої морфологічної категорії [Габидуллина 2011, с. 91].

Отже, основним критерієм виділення семантичних полів є спільність значень на основі спільності сем, при цьому не враховується граматична парадигматика.

Мова, що є виразником світоглядних констант, являє собою систему

систем, в якій всі рівні мови беруть участь в процесі експлікації індивідуального світосприйняття. Всі компоненти об'єднані системними відносинами в мові, зокрема логікою лексико-семантичних законів, а це безпосередньо виводить нас до питання про лексико-семантичне поле і до розгляду систематизації полів як відображеної в мові картині світу особистості.

Системність лексики була доведена результатами досліджень психолінгвістів, які показали, що в свідомості людини реальні зв'язки між предметами і явищами дійсності відображені як система зв'язків та відносин, а отже, в складі лексикону особистості існують не ізольовано, а утворюють певні єдності. Таким чином, реальність, відображену в свідомості людини, можна уявити як єдність, яка складається із сегментів, що утворюють семантичний простір, втілений в ряді полів, які перетинають один одного. Це так звані лексико-семантичні поля.

Лексична система мови, безумовно, є утворенням, в якому елементи знаходяться в певних відносинах залежності і впорядкованості. Ми поділяємо думку О.М. Ільченко, який вважає, що лексика мови – це «упорядкована множина елементів, пов'язаних певними відносинами. Незважаючи на те що лексична система досить відкрита, а саме кількість елементів незрівнянно велика в порівнянні з елементами інших систем, лексика все ж являє собою стійку і доступну для огляду систему в кожен даний період розвитку мови» [Ільченко 2002, с. 74].

Однак можливість вивчення одиниць лексичного рівня мови була висловлена ще представниками Празького лінгвістичного гуртка: «Багато лінгвістів вважали, що в протилежність морфології, що утворює сувору систему, словник являє собою хаос, в якому, користуючись алфавітом, можна навести лише чисто зовнішній порядок. Це очевидне оману. Правда, лексичні системи набагато складніше і ширше морфологічних, так що лінгвістам навряд чи вдасться коли-небудь уявити їх з такою ж ясністю і точністю, як останні; проте, якщо слова дійсно протиставлені один одному або

взаємопов'язані, то вони утворюють системи, формально аналогічні системам морфологічним і, отже, теж можуть вивчатися лінгвістами». Вивчення лексики як системи представляється набагато більш складним для дослідження, оскільки, складаючись з великого в порівнянні з фонетичними, морфологічними, синтаксичними системами кількості елементів, лексичні системи вимагають і більш складних критеріїв для виділення зв'язків усередині системи, що включає до свого складу і приватні підсистеми [Габидуллина 2011, с. 82].

Одним з різновидів семантичних полів є функціональне поле (функціонально-семантичне поле), дослідження природи якого дозволяє розглянути сукупність взаємозв'язків одиниць всередині поля з точки зору їх вживання за допомогою мовних засобів.

Функціонально-семантичне поле – це такий вид поля, який базується на певній семантичній категорії угруповання граматичних і «стройових» лексичних одиниць, а також різних комбінованих (лексико-синтаксичних тощо) засобів даного мови, взаємодіючих на основі спільності їх семантичних функцій. Кожне поле включає систему типів і класів, різновидів і варіантів певної семантичної категорії, які співвіднесені з різноманітними формальними засобами їх вираження [Попова, Стернин 2011, с. 60].

Структура семантичних полів, як відомо, представлена центром і периферією. Словесні знаки, в смисловій структурі яких домінуючу позицію займає ознака, що співпадає з поняттям, інтегрованим поле, утворює його ядро. Словесні знаки, що містять цю ознаку в субординативній позиції, відносяться до периферії поля. Ядро семантичного поля висловлює загальну з поняттям семантичну ознаку. Для виділення периферії семантичного поля важливо виявити вторинні семантичні ознаки, які можуть бути визначені за допомогою контексту.

Ядро і периферія є «репрезентантами аксіологічних категорій, і, відповідно, виступають як засоби мовної свідомості. Диференціюючи національно-культурні цінності оформлені часом, вони становлять сутність

менталітету етносу і відрізняють його від інших етносів».

Таким чином, структурні елементи полів, що інтегрують приватні семантичні ознаки в більш загальні, є корелятами домовної ідеальної дійсності і репрезентують об'єктивну реальність за посередництвом мовних одиниць. На підставі сказаного можна зробити висновок про те, що елементами семантичних полів, що знаходяться в складних зв'язках один з одним, знаходяться також в складних зв'язках з елементами об'єктивної дійсності і безпосередньо залежать від них і в деякій мірі детермінують їх [Попова, Стернин 2011, с. 64].

Вивчення семантичних полів передбачає його внутрішнє і зовнішнє структурування, де кожен елемент існує у взаємозв'язку з іншими, обумовлений ними. При цьому дослідники визнають, що зв'язки і відносини одиниць всередині поля обумовлені наявністю спільних елементів, в якості яких може виступати як мовне, так і позамовне явище, поняття, тема, деяка ситуація.

Ф.С. Бацевич вказує на ієрархічну прихильність елементів поля і на сутність поля як на інтеграційну систему, що об'єднує властивості класів і підкласів, які належать їй: «Семантичне поле являє собою лексико-семантичну категорію, в якій синтезуються властивості одиниць класів. Тому одиниці семантичного поля розглядаються кожен раз як одиниці того чи іншого лексико-семантичного класу слів, які мають усі наведені семантичні, структурні і функціональні властивості. Кожен клас семантичного поля виявляє певну структуру: своєрідне ядро і центральну частину, а також периферію. Різні його одиниці в межах «сфер» семантичного поля виявляються закономірно пов'язаними різного роду повторюваними регулярними відносинами, такі одиниці нерідко диференціюються стилістично» [Бацевич 2004, с. 199]

Ш.Р. Басиров виділяє такі властивості семантичних полів: «Семантичні поля характеризуються зв'язком слів або їх окремих значень, системним характером цих зв'язків, взаємозалежністю і взаємообумовленістю

лексичних одиниць, відносною автономністю поля, безперервністю смислового простору, видимістю і психологічною реальністю для носія мови». Із зазначених властивостей семантичних полів слідує, що вони, будучи абстрактною конструкцією, мають складну структуру з можливим взаємопроникненням одиниць одних класів в інші класи [Басиров 2005, с. 105].

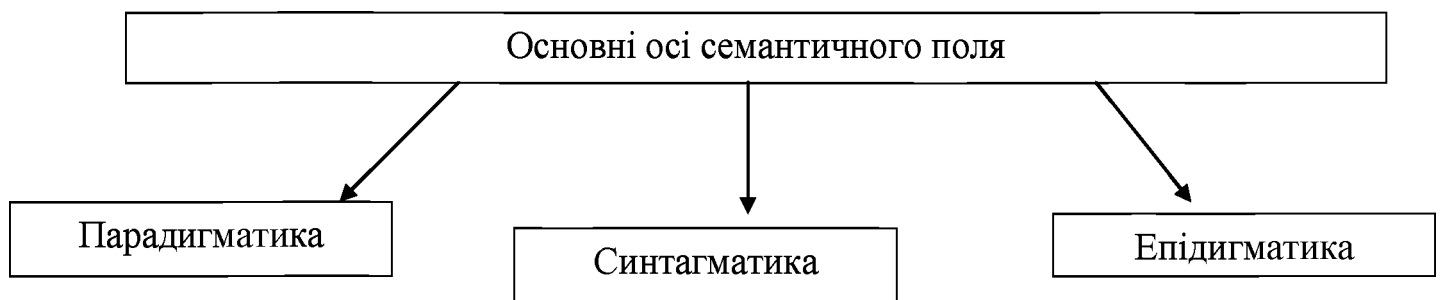
Й Трір на матеріалі німецької мови розкрив внутрішню форму мови. Він писав, що «досліджувати членування поля – значить досліджувати в певних межах шматочок внутрішньої форми мови і тим самим виявити внутрішню форму мови в певний період». При цьому він виділив «понятійне поле», яке формується на основі смислової і понятійної спорідненості слів, яке виникає в свідомості людини при проголошенні того чи іншого слова. Такі «понятійні асоціації» утворюють сукупність, що представляє собою розчленоване ціле [Попова, Стернин 2011, с. 107].

Семантичне поле необхідно розглядати як явище багатоаспектне, взяте в сукупності його маніфестацій. Семантичне поле слід розглядати по трьом осям – парадигматика, синтагматика і епідигматика [Карасик, Красавский, Слышкин 2009, с. 70].

На рисунку 1.11 схематично розглянемо три основні осі семантичного поля.

Рисунок 1.11

Основні осі семантичного поля

Крім того, при реконструюванні поля доцільно враховувати також асоціативні зв'язки слів і суб'єктивний фактор, тобто ставлення мовця до

реальності, висловлення і співрозмовника. У цьому випадку поле реконструюється не саме в собі, а в його зв'язку з іншими полями і мовною картиною світу в цілому, що входить в структуру мовної особистості епідигматика [Карасик, Красавский, Слышкин 2009, с. 73].

Отже, семантичні поля репрезентуються не тільки за допомогою власне лінгвістичних зв'язків (парадигматика, синтагматика і епідигматика), але і з урахуванням екстралінгвістичної реальності. При цьому поля є не строго системним утворенням, а дискурсивним проявом мовної репрезентації реальності, здатним в залежності від екстралінгвістичних факторів до трансформації в рамках даної мовної свідомості.

РОЗДІЛ 2

ОСОБЛИВОСТІ ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНОГО ПОЛЯ “LEISURE” У НОРТУМБРІЙСЬКОМУ ДІАЛЕКТІ БРИТАНСЬКОГО ВАРІАНТУ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Прямий зв'язок між культурою та словниковим складом тієї чи іншої мовної спільноти простежується у працях із лінгвокультурології (С. Воркачов, Г. Заньковська, В. Карасик, В. Красних, В. Маслова, G. Palmer, F. Sharifian, A.R. Stroia). Такий підхід до розгляду взаємозв'язку культури й мови дозволяє визначити лінгвокультурологічну особливість як одну з основних ознак діалектних назв.

Цей розділ присвячений вивченню лексичних одиниць які вербалізують та пов'язані з поняттям «Дозвілля» у діалектному узусі, а саме у нортумбрійському діалекті англійської мови.

Матеріалом дослідження є словник нортумбрійського діалекту О. Хеслопа [Heslop 1892]. У результаті аналізу фактичного матеріалу методом суцільної вибірки було виокремлено 254 семантично обумовлені лексичні одиниці, які пов'язані з дозвіллям. За тематичної ознакою вони були зведені у 2 групи: свята (релігійні, світські), ігри, їжа. Розглянемо їх окремо.

2.1 Звичаї та традиції

Традиції та звичаї у даному дослідженні розглядаються у широкому сенсі, під якими розуміються усі повір'я, які супроводжуються певними обрядовими діями починаючи від вітання до більш складних святкових ритуалів.

Дійсно, вітання та прощання є типовим прикладом обрядів, що виконують люди кожен день, та які у звичайному побуті рідко асоціюються з

традиціями. Тем не менш вони є яскравою позначкою регіональної ідентичності. Наприклад найрозповсюдженіша англійська фраза-привітання “*Hello! How are you?*” в нортумбрійському діалекті вребалізується наступним чином – “*Now then. ‘ow do?*”. Відповідь на таке питання зазвичай “*Bravely!*”: “*‘ow do you?*” – “*I am quite bravely thank you*”, в цьому випадку *quite bravely* = *quite well*. Слово “*bye*” в свою чергу замінюється діалектним “*in a bit*” або “*tarra*”.

Сама лексема «свято» має у діалекті багато позначень, таких як *gaady-day*, *gawdy day* та *halliday*, що схоже на звичне нам *hollyday*.

Аналізуючи словник помітно, що в Нортумбрії багато релігійних та світських свят.

Розглянемо їх детально.

2.1.1 Релігійні звичаї. Під релігією у даному дослідженні розуміємо будь-яке культове вірування, тому, беручи до уваги історію розвитку регіону, ця група лексики поділяється на язичницьку та християнську.

Християнські традиції.

Для кожної культури важливими є сімейні відносини, а шлях до утворення родини, це, звісно, укладання шлюбу. В різних країнах і навіть у різних куточках однієї і тієї самої країни весільні традиції можуть дуже різнитися. У Нортумбрії весілля відбувається у рамках християнських традицій, але й чергуються з світськими.

Так, як показав аналіз, у графстві є традиція, яка описується словом *bride-door*. Це означає бігати *for the bride-door* за подарунком від нареченої (*brigg*). Традиція полягає в тому, що молоді люди, які чекають біля дверей церкви на закінчення шлюбної церемонії, мають змагатися за подарунок від нареченої. Призом, як правило, є стрічка, яку потім переможець носить на капелюсі до кінця святкування.

Словосполучення *heeat pots* також пов'язане з весільною традицією. Це горщики з гарячим соусом, підсолодженим та приправленим, з яким гості весілля зустрічають молодих по дорозі з церкви після церемонії одруження. Цей звичай зберігається у повній силі в затоці Робін Гуд, морському містечку біля Вітбі, де в дань традиції було поставлено дванадцять горщиків на відстані однієї милі від церкви до міста. Серед інших, так само часто вживаних назв цих горщиків – *hot-pots, bride-ales*.

Не менш цікавою є етимологія слова *bride-wain*. Воно позначає віз, набитий домашніми речами, які переїзять з нареченою з батьківського дому до дому чоловіка. З цього приводу раніше навіть проводили великий парад. Вози тягли воли, прикрашені стрічками, а молода жінка сиділа коло свого коловорота, в центрі вантажу, і в той час як відбувалася процесія, друзі родин засипали віз подарунками.

До інших культуронімів, пов'язаних з весіллям, з шлюбом, життям людини у цілому відмітимо: *axins (banns of marriage* – оприлюднення в церкви імен молодят), *back-word* (скасування заручення), *bell ringing* (смерть) *bidding* (запрошення на похорон).

Різдвяних та новорічних традицій в Нортумбрії не мало. Серед Різдвяних традицій слід відмітити *Christmas Customs*. Ця традиція полягає у тому, що за 2-3 тижня до Різдва молоді жінки виходили на вулиці, йшли від будинку до будинку і співали колядки, щоб сповістити людей, що свято наближається. Такі групи жінок називалися *Vessel-cups* або *Wassail-cups*, тому що вони обов'язково носили з собою пунш, що було налито у *wassail bowl* (чаша для різдвяного пуншу), яким вони пригощали всіх на своєму шляху.

Кожного Різдва великі бакалійні магазини дарували своїм клієнтам величезні свічки, які називаються *Yule Candles*. За іншою традицією напередодні Різдва і Нового Року спалювали дерев'яну дощечку, що має назву *Yule Clog*. Люди вірили, що якщо шматочок дерева вціліє в вогні, треба його зберігати для того щоб він захищав будинок від пожеж протягом всього

наступного року. Традиційно в кінці року цей вцілівший шматочок підпалюють і нову дерев'яну дощечку запалюють від нього. *Yule-cake* – це традиційний сливовий пиріг, яким пригощали гостей у період з Різдва до Нового Року. Його ні в якому разі не можна було різати до Різдва.

На відміну від словосполучення *christmas dinner*, яке є таким самим як у літературній мові, назва такого свята як Святе Вознесіння вербалізується інакше. У цілому, навколо цього свята з'явилася надзвичайно велика кількість діалектизмів. На більшості територій, де люди розмовляють англійською мовою, для позначення назви цього свята найчастіше використовують *Ascension Day*. Нортумбрійський діалект пропонує такий варіант – *Holy Thursday*. Те що колись відбувалося в цей день, тепер існує лише у спогадах. Раніше, після ранкової служби парафіяльні межі Уїтбі не обходжу валися міністром, церковними старостами та народом, замість цього влаштовувався розкішний обід.

Інші назви свят та святкових подій, що пов'язані з церковними ритуалами включають наступні:

1. День усіх померлих (*All souls day*) – християнське свято, день пам'яті всіх померлих вірних в римо-католицької церкві, яке відзначають 02 листопада, після Дня всіх святих. У цей день, особливо на Західній Україні, не лише римо-католики, а й представники інших конфесій, за традицією відвідують могили родичів, священники відправляють панахиди, а люди запалюють свічки і ставлять квіти.

2. День подарунків (*Boxing Day*) – традиційно на другий день Різдва сім'я упаковувала залишки святкової обіди і немодрені подарунки в коробки і носила їх як дарунок хворому і малозабезпеченим. Зазвичай упаковку подарунків та гостей в коробки покладають на дітей, які потім допомагають роздавати їх бідним.

3. Стрітєння (*Candlemas*) – свято представлення Ісуса і свято очищення Пресвятої Діви Марії. Він випадає на 2 лютого, що традиційно є 40-м днем різдвяного свята Хрещення.

4. *Collup Munda* – останній понеділок перед Великим Постом, коли було звичайно вживати *collops* – товстими скибочками бекону та шинки з яєчнями).

5. *Barnaby Neet* – ніч напередодні Свята Святого Барнаби.

6. *Carlin Sunda* – (п`ята неділя в Посту).

7. *Candlemas* – церковний фестиваль в другу п`ятницю перед Пасхою.

8. *Bloody Thursday* (кровавий четвер).

Як і в більшості світу, на території де розповсюджений нортумбрійський діалект також вірять в існування диявола; на їх позначення було знайдено 7 культуронімів: *Awd Nick / Scrat / Bogey / Divil / Hummer Nick / Owd Lad / Owd Scrat*, та відьом – *Awd Nun / Barrow Witch*.

У цілому це реалії, які мають аналоги в літературній мові.

Язичницькі традиції.

Язичницькі свята жителів графства Нортумбрія здебільшого пов`язані зі збором урожаю та іншими повір`ями, які кореняться у вірування кельтів та доповнені містичною природою і особливостями розвитку регіону.

Одним з язичницьких свят, що дійшли до наших днів, є свято на честь закінчення збору врожаю – *Kern*. Під час його святкування створюється велика лялька, яка прикрашається різнобарвними стрічками. Таких ляльок звать *kern-doll, mell-doll*. Ляльку несуть поперед процесії з почестями та на її честь співають спеціальні пісні. Це є останнє, що роблять, перед тим, як залишають поля до наступного посіву та жниви. *Pea-mornin* – свято, яке поширене серед молодих чоловіків та жінок, а також свято під назвою *Pancuек Tuesday*, на кшталт Масляної.

День Ламмасу (*Lammas Day*) – свято, яке відзначається в деяких англійських країнах Північної півкулі, зазвичай з 1 серпня по 1 вересня (в Англії 1 серпня). Це фестиваль, присвячений щорічному збору урожаю пшениці, і є першим урочистим святом року. У цей день було прийнято приносити в церкву хліб, виготовлений з нового урожаю.

Цікавим є той факт, що на території де розповсюджено

нортумбрійський діалект дуже вірять в існування фей, гоблінів та інших фантастичних створінь. Було знайдено велику чисельність культуронімів на позначення саме цієї категорії слів. Все це відбилося у літературі, та в казках.

Так, люди вірили, що на узбережжі біля Кетлінса, у місці під назвою Клеймор Вел жили справжнісінькі феї, чиї нічні співи було чути аж у самому Рунсуїку. А у лісах Малграва подорожніх переслідувала *Jeanie of Biggersdale* (Джині з Біггерсдейла) – злий дух з півночі Нортумбрії, яка мешкала на околиці Малгрейвського лісу в Біггерсдейлі. Місцеві жителі сильно її боялися, але одного разу хоробрий молодий фермер, розпалений до того ж вином, побився об заклад, що зможе виманити Джині з її лігва. Він під'їхав до лісу і почав кликати її. У відповідь почулося сердите: «Уже йду». Фермер стьобнув коня і поскакав до найближчого струмка, а Джині за ним. Він під'їхав до самої води, коли вона вдарила коня по крупу і розсікла навпіл. Вершник перекинувся через голову і приземлився на протилежному боці, але задня частина бідної худоби так і залишилася лежати на далекому березі.

Не оминули Нортумбрію і Пікセス (*Pixies, Pigsies, Piskies*) – так називають фей в Західній Англії, здебільш у графствах Сомерсет, Девон і Корнуолл. Вони є традиційними персонажами історій про жінок, які приймали пологи у фей. Ці історії відомі з найдавніших часів і частково пояснюють, в чому саме полягає залежність фей від смертних. Розповіді на цю тему продовжують створюватися донині, наприклад, історія про дивакуватого дідка, який сів в автобус біля пагорба Грінхау і поїхав на ньому за районної медсестрою. На тому ж автобусі він привіз її до пагорба, і вони разом увійшли в печеру, де, як з'ясувалося, жило сімейство Піксі. Найцікавіше в цій події те, що Піксі зазвичай не зустрічаються в Нортумбрії, але всередині цього пагорба була шахта, де колись працювали вихідці з Корнуолла.

Серед інших казкових створінь також зустрічається *Boggart* – пустун – Браун, звичками схожий на полтергейста. *Dobbie* – ласкаве прізвисько Хобгобліна в Нортумбрії, Йоркширі і Ланкаширі. Він дуже схожий на Брауні,

але ще є більшим пустуном та має багато спільного з Робіном Добрим Малим. Зазвичай у Англії лякають малих дітей такими створіннями як *Boggie* (Боглами називають злих гоблінів), однак Богли, хоча і страшні, все ж справедливі істоти. Також серед культуронімів існує *Tom Dockin* – жахлива істота, яка має залізні зуби і пожирала поганих дітей. Були і добрі створіння, наприклад *Awf* – ельф або фея. Оскільки вважалося, що ельфи та феї стріляють своїми маленькими стрілами з наконечниками з каменю у велику рогату худобу, цілком закономірною є поява слова “*Awf shots*”.

Традиція пов’язані з похованням. Так, відповідно до одного широко поширеного повір’я, кладовища від відьом і від нечистого охороняє дух, так званий *Church grim* (Жах-з-церковного-двору). Ті, кому трапляється його побачити, зазвичай приймають його за передвісника смерті. Згідно з віруваннями перший небіжчик, похований на новому кладовищі, повинен був охороняти його від диявола. Щоб врятувати людську душу від такої долі люди намагалися першою поховати якусь тварину. Існує зв’язок між духом – хранителем кладовища і твариною, принесеною в жертву при його зведенні. Наприклад, шведський Кєркегрім з’являється у вигляді ягняти тому, що у Швеції в дні раннього християнства було прийнято закопувати під вівтарним каменем ягня, тоді як в Данії жертвовною твариною зазвичай служила так звана цвинтарна свиня. У Нортумбрії, в північних частинах кладовища ховали чорного пса без єдиної відмітини, на якого і накладали всю повноту цього обов’язку.

Нортумбрійці також вважали, що Жах-з-церковного-двору можна побачити неподалік від церкви не тільки вночі, але і вдень в погану погоду. Іноді опівночі Жах дзвонить у дзвін, і це завжди віщує близьку смерть, а під час похорону священик, якщо придивиться, може побачити, як дух визирає з дзвіниці, і по його виду судити, потрапить покійний в пекло або в рай.

Waft – так в Нортумбрії називають дух, який являється незадовго до смерті або відразу після неї, або тому, хто скоро помре. Такий дух має вигляд людини до якої приходить. Навіть словосполучення *The Wise Man*, не є лише

мудрою людиною; в нортумбрійському діалекті вона набуває іншого значення. Так називають людей, які володіють надприродною силою. В їх арсеналі обов'язково мають буди: заклинання і заговори проти злих духів, вміння бачити майбутнє та вміння передавати інформацію на далекі відстані і навіть у потойбічний світ. Такі люди також мали вміти зцілювати рани.

Серед амулетів найчастіше використовують кам'янці, гроші та кістки. Так званий *lucky-styen* представляє собою камінець із дірочкою по середині. Його обов'язково чіпляють над дверима оселі, протягнувши через дірочку нитку або мотузку; *lucky-byen* – це кісточка з голови вівці, яку кладуть у кишеню, та вірять, що прийде удача.

2.1.2 Світські свята та традиції. В цій лексико-семантичній групі найбільш чисельною виступають слова на позначення ярмарок та фестивалів.

Так, наприклад: *Barnaby Fair* – це ярмарок, що проходить щороку в червні. Традиція відбувається століттями і ніхто дійсно не знає точний день або дату початку. На ярмарок приїжджають кілька сотень циган, які продають коней різних порід, розміру і кольору. Вони продаються на аукціоні на ринку Бороубрідж в поле. Також є дорога під назвою *Horsefair* (дослівно – Ярмарок Коней) по якій цигани виїжджали своїх коней на показ. Цигани також продають горщики і сковорідки, кілочки, ножиці і кінський клей. Офіційно ярмарок був створений у 1862 році Чарльзом 2-й королівської хартії. Зараз це звичайний ярмарок, не пов'язаний з циганами. Також є Майській Ярмарок *May Fair* (в травні), та Вейкс *Wakes* (в жовтні) ті інші кінні ярмарки – *Hull Fair*.

Також існують овечі ярмарки (де продаються вівці): *Malton Sheep Sale*, *Masham Sheep Fair*, сільськогосподарські ярмарки: *Bowling Tide*, *Otlay Show*. Останнє – найстаріше відоме сільськогосподарське шоу в Нортумбрії, офіційно датоване 1796 р. і неформально проведене місцевими фермерами за

останні десяти роки, змішаного типу.

Серед ярмарок змішаного типу багато назв, які походять від назв міст, в яких вони відбуваються, наприклад: *Bartle*, *Bellerby Feast*, *Burnsall Feast*, *Scarborough*, *South Cave*, *Wibsey*, *Yarm Fair*.

Далі за кількістю йдуть фестивалі та свята.

Martinmas – є святом Сен-Мартен-де-Тур (*Martin le Miséricordieux*) і відзначається 11 листопада кожен рік. Це час, коли завершується осінній посів пшениці щорічний забій вгодованого великої рогатої худоби виробляла. У цей час проводилися ярмарки найманих працівників, де фермери шукали нових людей.

Святий Мартін з Тура був римським солдатом, який хрестився і став ченцем. Найвідоміша легенда про нього полягала в тому, що він колись розрізав свій плащ навпіл, щоб поділитися з бідним під час хуртовини, щоб врятувати останнього від холоду. В ту ніч він мріяв про Ісуса, одягнений в полуклуб, і сказав ангелам: «Ось Мартін, римський солдат, який тепер хрестився, він одягнув мене». Сент-Мартін помер 8 листопада 397 року.

Вигнання (*Barring out*) – звичай в англійських школах, заборонено вчителю входити до приміщення 3 дні на початку Великого посту. У цей період шкільні двері були забарикадовані, а хлопчики оснашувалися хибною зброєю. Звичай був довго збережений в Ітоні та фігурує у багатьох шкільних оповіданнях, в тому числі у розповіді «Заборона, або партійний дух» в «Помічнику батьків» Марії Еджворт (1796) і розповіді Біллі Бантера 1948 року «Заборона».

Mischief Neet (*Mischievous Night*, *Chievous Night*, *Miggy Night*, *Tick-Tack Night*, *Corn Night*, *Trick Night or Micky Night*) Нещасна ніч – це неформальне свято, на якому деякі діти та підлітки займаються шаленими та незначними вандалістами. Нещасну ніч в Нортгумбрії святкують через 4 листопада вночі перед приходом до канікули.

Oak apple day – державне свято в Англії, яке щорічно відзначається 29 травня, щоб ознаменувати відновлення англійської монархії в травні 1660

року. Традиційні святкування часто супроводжуються носіння жолудів або гілочки дубового листа, в зв'язку з випадком після битви під Вустером у вересні 1651 року, коли Карл II втік з армії, ховаючись в дубі біля будинку Боскобеля. Той, хто не міг надіти гілочку дуба, ризикує бути покинутими пташиними яйцями або побитими кропивою.

Penny Hedge – давня традиція в англійському прибережному місті Уитби. Легенда сходить до 1159 року, коли абат Уитби наклав покаєння на трьох мисливців і їх нащадків на всі часи, за вбивство відлюдника в Ескдейле. Щороку, напередодні Дня Вознесіння, на східному березі річки Еск в Уитби будується коротка огорожа з витканих разом копалень, здатних протистояти трьом приливам. У ті часи існувала вимога орендарів щодо розмітки меж земель, в іншому випадку, землі б відійшли до абатства Уитби. Народна казка про смерть відлюдника змусила багатьох письменників і істориків повірити, що це була просто історія, штучно придумана для як причина виникнення живоплотів

Plot – святкування «Дня подяки за порятунок», який з часом трансформувався в ніч. Свято також має назву «Ночі Вогнищ» або «Ночі Феєрверків». В Нортумбрії це святе має назву *Gunpower Plot* або лише *Plot* – від *plot* – план. «Пам'ятайте, пам'ятайте 5-ю листопадову зраду і змову пороху», це не просто ніч багаття, а Ніч зговору! Більшість виконавців плану підірвати парламент в 1605 році, включав людей, у який були зв'язки з Нортумбрією.

Серед інших святковий традицій відмітимо: *May Goslin'* – схоже на день дурачка, але святкується

1 травня, *Driffled pennies* (новорічний дитячий звичай прохати гороші), *fettlin' day* (день очищення).

Далі за чисельністю йдуть спортивні змагання, з них є і популярно-спортивні, які пов'язані з гумором та є елементом регіональної культурної традиції. Серед них:

1. Стрільба з лука: *Scorton Silver Arrow* (Старовинна срібна стріла

Скартона) – змагання зі стрільби з лука, міцної традиції в Нортумбрії з 1545 року. У перший раз на приз срібної стріли змагалися двадцять два лучника. Подія виявилася настільки успішною, що була створена нова організація «Товариство лучників», яка стала щорічно проводити захід. Товариство лучників датується 1673 р. Учасники знімають цілі на відстані 100 ярдів. Переможець нагороджується копією оригінальної срібної стрілки, яку він тримає на рік.

2. Змагання з бігу: *Oxenhope Straw Race* – Оксенхоуп Солом'яна гонка кожного липня біля Оксенхоуп бігуни змагаються, несучи тюки соломи з пабу до пабу, зупиняючись в кожному випити пінту пива. В цілому, це важливе і цікаве подія для благодійності.

3. Змагання спортивної ходи: *Bradford Whit Walk* відбувається у Банківські вихідні, дистанція протягом в 31 кілометр. Переможець отримує Кубок, названий на честь підприємця, який заснував змагання (*Hammond*); *Lyke Wake Walk* – проводиться 1 або 2 жовтня. Дуже живописна дистанція в 40 кілометрів, яка проходить скрізь Гори Клівленд (підйом на висоту в 5000 футів), Північні райони Боліт та впродовж побережжя. Головною умовою є завершення гонки за 24 години.

4. Кінні перегони: *Kiplingcotes Derby* – найдавніше змагання перегонів на конях, *Lee Gap* – свято та кінне змагання.

Серед культуронімів, пов'язаних зі спортом відмітимо: *Blades* (псевдонім футбольного клубу Шеффілд), *Owls* – традиційне ім'я шеффільдського футбольного клубу, який родом із *Owlerton*, *Leeds Loiner* (прихильник клубу «Регбі Лідс», етимологія терміну пов'язана з *Marsh Lane* в Лідсі), *The Lads* – гравці футбольного клубу Ньюкасл Юнайтед.

Також є музичні фестивалі, наприклад: *Newcassel Music Festival*.

Таким чином можна зробити висновок, що релігійне життя регіону було не дуже розвиненим на відміну від культурного. Приклади демонструють велику кількість обрядів та ігор. Крім того, віра у фетиші означала для нортумбрійців більше за релігію та віру у Бога.

2.2 Ігри та їх типологія

2.2.1 Дитячі ігри. Англія – країна ігор, вигаданих дітьми. Протягом віків ігри змінювались, вдосконалювались, із дитячих забав трансформувались у дорослі, або розвиваючі із комплексом складних правил та умов.

У грі значно більше, ніж у будь-якій іншій діяльності, дитина може виявляти свою самостійність та характер, що є важливим чинником у формуванні її як особистості, а згодом і формування рис конкретного народу та його культури. Кожна дитина на власний розсуд творить гру, по-своєму відображає в ній набуті знання про світ, в якому живе, виражаючи власне ставлення до нього. Саме тому ми вважаємо за необхідне приділити увагу дитячим іграм у нашому дослідженні.

Беручи до уваги те, наскільки менталітет пов'язаний з культурою, а вона, в свою чергу, впливає на процес та правила гри, робимо висновок, що у діалектних назвах розкривається специфіка кожного суспільства, характеризуючи ту чи іншу народність. Виділивши групу з назвами дитячих ігор в окрему підтематичну категорію, було виявлено 54 одиниць на позначення гри для дітей, серед яких різноманітні умови, предмети та вигуки у цих іграх.

Так, найбільш представлена група назв ігор, які дозволяють відтворити уявлення про діалектоносіїв Англії, даючи повну картину не лише про устрій народностей, але й про ставлення їх до життя. Виявлено декілька підгруп, які формують суцільний образ дитячої гри діалектного узусу:

а) ігри, які вимагали від дітей руху: стрибки (*amon, cutcha-cutcho, hinchy-pinchy, turvey*), біг у групах (*horny, leggy leggylie-down, poachie, scouch, tower, tres-ace*), катання зі схилів (*huckie-buckie*), хованки (*lerky, okey*);

б) ігри дітей, в яких не обов'язкова участь декількох осіб, оскільки для гри використовувалися підручні засоби: конструювання будиночків із бруду

(*bobber, kipperdy smash, pillie*), ігри з камінцями (*cratch, dabbers, five, flush, ho-go, jack, must, ticktack-toe*), кістками (*clink, dandies, scratch*), хлібом (*cockelty-bread*);

в) ігри, в основі яких лежить об'єднання дітей через тримання за руки: *alligoshee, auntieloomie, hecklebirnie, hinkumbooby, jiggle-juggle, obadiah, round, slinky, tappu-tousie, ticky*, – або слідування за лідером в команді: *copy, jock, tickle-tails*;

г) ігри, що передбачають спів (*wallflower, sarah, huss, rockery-bread, bab at the bo'wster*) або танці (*knocked, curcuddie*). Цікавим є поєднання в окремих іграх співу з триманням дітей за руки (*duke, alligoshee*);

д) ігри з м'ячем, які могли бути як в парі (*i-co, conny-co, anthony over*), так і гра могла відбуватися самим із собою (*exercises, iddy-iddy-all*). До цієї групи також належить розвага хлопчаків з яйцем із гнізда (*wink-egg* та *winky-eye*);

е) ігри, які характеризувалися присутністю певного обдумування та зосередженості на завданні (5 ігор). До такого виду проведення вільного часу належать вигадливі головоломки (*vesey vasey wm, puzzly, glalk*) та ігри, де потрібно вгадати слово (*robbing the parson's hen-roost, guessie*).

Визначним фактором при виборі тієї чи іншої гри було місце проведення та підручні засоби, які були у дітей. Так, під час шкільних занять діти грали у *daater, daaze*, під час якої клали у будь-яке місце шкільного підручника шпильку або кнопку, сподіваючись натрапити на сторінки, де були картинки. Або ж гра *jingo-ring*, в яку грали на перервах школярі, тримаючись за руки, стрибаючи і наспівуючи гімн. Якщо діти були вдома, то улюбленим їх заняттям була гра в м'яч, при якій вони перекидували м'яч через будинок так, аби його зловили на іншому кінця двору (*anthony over, conny-co*), також біля будинку можна було будувати вежі з камінців, як у грі *tower*.

Таким чином, серед ігор для дітей визначена велика кількість рухливих ігор, що зумовлено способом життя англійців тих часів. Життя людей

проходило здебільшого на полюваннях, війні, вигонах для отар овець чи у догляді за господарством. Однак, є й приклади ігор під час навчання. На нашу думку, ігри дітей, які були зазначені, напряду показують культурний розвиток молоді, що проявляється у достатній кількості ігор, що спрямовані на об'єднання дітей чи то через тримання за руки, чи то у грі в команді. Більше того, цікавим є той факт, що діти полюбляли не лише бігати й стрибати, але й розвивати свою інтуїцію, що проявляється у низці таких ігор, як «здогадайся сам».

2.2.2 Ігри-розваги. Ігри, які вплетені в життя кожного індивіда, перетинаються з різними аспектами соціального існування: роботою, сімейним побутом та відпочинком. Доцільним є виділення значної за кількісними (87 назв різних ігор) та якісними (розгалуженість на підкатегорії) ознаками групи лексем ігрового словника на позначення розваг діалектоносіїв.

У ході вибірки було виділено такі категорії ігор-розваг, які характеризують устрій жителів Англії: сільська гра, гра в кульки, хованки, гра у м'яч, гра в чижика, гра в хустинку.

Так, великою категорією розважальних ігор діалектоносіїв є саме сільська гра. До цієї групи належать різні підвиди ігор за стилем проведення, кількістю учасників та цілями гри:

а) класики (*fallal, pally-hitch, pickie, playing at the pitcher*), які у своїх визначеннях не містять відмінних характеристик, а тому вважаються відповідниками традиційній сучасній грі;

б) логічна гра для двох гравців (*madell, merrils, morris, marnull*), що на сучасному етапі має відповідник гри «Млин». На полотні розкладалися 9 білих та 9 чорних камінців, а гравцям потрібно було вибудувати лінію з трьох камінців одного кольору. Якщо не було відповідних камінців, крейда та вугіль використовувалися замість них;

в) ігри в охоронців (*rax, pi-cow, lure, hurl*), які передбачали участь команд: одна займає оборону території, а інша намагається проникнути до неї;

г) шукати навпомацки учасників гри (*billy-blind* та *bokieblindie*) міг гравець, якому зав'язували тканиною очі і розкручували його, аби той втратив орієнтацію в просторі;

д) ігри, що передбачали використання фізичної сили були двох видів. Перші – це *buckshee-buck* та *nimty nimty nack*, гравець яких ставав спиною до інших учасників, вони його вдарили, а потім він вгадував, хто це був. Інші ж передбачали пряме змагання з використанням сили. Так, наприклад, у *hog-shouther* команди бралися за руки і штовхалися між собою плечима. Або ж в іграх *rockety-row* та *scot* учасники стоять спинами один до одного, беруться за руки, згинаючи їх у ліктях і намагаються підняти противника на плечі;

е) ігри, що об'єднують учасників у коло, також є чисельною підкатегорією. *Oliver* та *shuffle* передбачають тримання за руки та ходіння по колу, а *sloming-ring* – поцілунок у колі;

є) проведення часу нецілеспрямовано (*barley-break* – бігати між палицями, вкопаними в землю; *crambo* – вигадувати слово, а інший його римує; *pinch* та *shovapenny* – підкидання монетки вгору; *spinnny-diddl-um* – кидання ножів у землю так, щоб вони застрягли) або й безглуздо (*dump* – грати в навіженого).

Наступною категорією є гра в камінці, що має певні видові характеристики. Так, стандартна гра в кульки представлена 17 назвами, що передають одну й ту ж гру з різницею в матеріалі кульок (*bungums, capeu-dykey, castle, chub, dodge-hole, dump, hundred, pye, rackups, doorie, rumps, runted, spannims, splint, spoutems, stappie, troost*). Три гри (*bun-hole, capeu-dykey* та *chock*) за своїми характеристиками нагадують сучасний гольф, оскільки в основі гри лежить попадання м'яча у ямку на галявині. Одна гра, *dykey*, передбачає вибивання камінця свого суперника шляхом кидання свого.

Ще однією категорією ігор, які були популярні серед жителів

передмістя, стала гра у хованки (6 назв), яка не відрізнялася нічим від сучасного розуміння цієї гри. На позначення цього виду відпочинку використовувалися такі назви: *bicky*, *hogle*, *bunk*, *bunky-bean*, *hiding*, *teep*. Хоч гра й властива дітям, однак у словнику не зазначене обмеження за віком чи статтю.

Гра у м'яч (6 відповідників) була популярною як серед компаній (*ball* та *balloon*), так й індивідуальна гра (*monday*). Однак, з м'ячем вигадували й інші варіанти гри, серед яких популярними були інтерпретація сучасного вибивного (*ron*), коли один гравець повинен влучити в інших м'ячем, та ловля м'яча чашекою (*bilbo-catch*) або закидування м'яча в ямку (*trouncehole*).

Гра в чижика представлена 5 лексемами, визнаення яких вказує на гру з загостреними з обох кінців палками, одна з яких заганяється в коло іншими (*bad*, *eg-fiched*, *snell*, *trippet*, *backsword*). Такі розваги були популярними серед молоді, яка працювала на полях, чому сприяли й легкі підручні засоби для гри.

Серед інших віднайдених у словнику назв ігор свою популярність знайшла й гра в хустинку (*bang about* та *drippity-droppity*). У цій грі учасники, окрім одного, сидять навколо кімнати. Один гравець стоїть по центру і тримає в руці платочок. Коли починається боротьба за місце, то ця хустинка повинна накрити усіх, хто хоче зайняти місце. Ще одним варіантом гри в хустинку була *bab at the bo'wster* або «Танець на подушках», який раніше виконувався на святкових зібраннях, весіллях та ін., принцип якого був схожий на гру в хустинку.

Визначним для діалектоносіїв є той факт, що в їхній мовній картині світу знайшли своє відображення й ігри загальноприйнятого вжитку. Так, відомі ігри з національної мовної картини світу асимілювалися під діалектний узус досить успішно, тому такі ігри, як шашки, гойдалки-балансир отримали назви *checker*, *copllhurrish* відповідно. Відомі ігри дартс, бадмінтон та боулінг були асимільовані не лише в назві, але й в правилах та

споряджені. Наприклад, *puff* передбачав видування із трубки стріл, якими гравці повинні були попасти в ціль, що нагадує сучасну гру в дротики або дартс. Усім відомий бадмінтон діалектоносії називали *trip-trou*, але замість волана використовували шкіряну ганчірку. А ось *skittle* за правилами гри нагадує сучасний боулінг, оскільки словник пояснює цю гру, як гру у кеглі, але замість м'яча, який котився могли грати дерев'яним брусом.

Таким чином, проаналізувавши масив ігрового словника, який несе в собі розважальний характер, робимо висновок, що в рамках діалектної спільноти з'являються більш складні ігри з великою кількістю учасників, які мають як власну інтерпретацію проведення свого дозвілля, так і наслідують загальновідомі ігри. Розглянувши основні галузі життя людини, було відзначено наявність ігрової складової у всіх видах діяльності: сім'я, робота, друзі, дозвілля. Саме в цій підкатегорії з'являються назви ігор з негативною конотацією, які в собі несуть нові семантичні ряди, а саме: «змагання», «суперництво», «сила». Слід зазначити, що дорослі представники діалектної картини світу полюбляли ігри, які вимагали обдумування та стратегічного планування.

2.2.3 Азартні ігри. Через специфіку діалектів у свідомості їх носіїв виникає певна мовна картина світу, крізь призму якої людина-діалектоносій бачить світ з певними видозмінами, аніж носій літературної мови. Метафоризація мови азартних ігор, форм і норм поведінки людини в грі і в побуті може дещо відрізнитися. У ході дослідження, було виокремлено 14 лексичних одиниць, що позначають азартні ігри.

Так, серед ігрового словника виявлено 12 лексем на визначення гри з картами, серед яких традиційна гра у карти (3 одиниці): *birkie*, *board*, *maw* або ж її підвиди (5 ігор): кассіно – *snitcham*, крібидж – *costly*, віст по троє – *pelt*, партії по 5 карт – *spoiled-five*, карта на викид – *ranter-go-round*. Деякі ж ігри в карти мають свої особливості (4 назв), як от, граючи в *swig*, учасникам

заборонено розмовляти, а в *lambskinet* грають здебільшого молодики. Визначним є те, що лише *lant*, *tricket* є іграми на гроші, тоді як фінансова складова в інших карткових іграх відсутня. Також у словнику віднайдені й дієслова, пов'язані з грою у карти, такі як роздавати карти (*beb*), шахраювати (*caffle*, *furlybirs*).

Ще одним видом азартної розваги були бої півнів, на позначення яких виявлено лише дві одиниці: *battle* та *main*.

Азартні ігри – це своєрідний ареол, який дає поштовх розвитку і збагаченню мови новими одиницями, додаючи нові категорії лексики. Ця лексика може служити моделлю соціальної поведінки людини в суспільстві. Аналізуючи азартні ігри, що знаходять своє відображення у діалектах Англії, можна побачити, що найчастіше розважаються за допомогою карт, однак азарт не передавався через грошові ставки. Але саме в цій категорії лексики з'являються слова з негативною коннотацією «шахрайство».

Найчастіше носії діалектів, що грали у карти, були представники робочого класу, бідні, зрідка брали участь в іграх дорослі люди, а правила гри здебільшого примітивні та без складних логічних ланцюгів. Історично склалося, що сплеск азартних ігор спостерігався під час політичної нестабільності та соціальної невизначеності, що наштовхує на висновки, що війни, перевороти та бідність були явищем доволі частим у житті носіїв діалектів, адже азартні ігри користувались попитом.

Такі розваги давали можливість людям не тільки заробити легкі гроші, але й втекти від реальності, або відчутти себе на іншому соціальному рівні, інколи навіть «відчутти себе Богом» та «кинути виклик долі», адже азартні засновані за принципом випадковості. Проведене дослідження дає можливість констатувати, що азарт виявляється також у нестандартних загальновідомих іграх у карти (парна гра на 6 карт кожному).

2.2.4 Спортивні ігри. Спорт, як явище відображення культури,

має свій предмет, функції і цілі, які напряду відповідають характеристикам всієї культури соціуму в цілому. Більш того, можна припустити, що саме спорт виступає у певній мірі корелятом в області матеріальної і духовної сфер діяльності. Ігнорування або недооцінка цієї особливості штучно розривають природну єдність трьох структурних елементів людської культури, їх взаємозв'язок і обумовленість.

У ході дослідження, було виявлено, що спорт, який насьогодні прийнято вважати синонімом змагання, в діалектній картині світу представлений 40 найменнуваннями власне видів спортивних ігор. До найбільш популярних серед носіїв діалектів англійської мови належать такі ігри:

а) хокей (16 згадувань), серед яких конкретних позначень гри віднайдено 6 – *bandy-cat, cammon, hock, rumpy, scabskew, shinnop* пояснення якої є досить загальним та розмитим, а саме: ведення м'яча на територію іншої команди. Визначними є *chow ma shinty*, що є примітивними версіями хокею та містять спрощені правила для дітей. Схожа гра на хокей (6), яка відбувалася на просторому полі, а учасники команд дерев'яними палицями із закругленими кінцями гнали м'яч на протилежний бік називалася: *bandy, carrick, chinnup, doddart, hawkey, lobber*. Цікавими для вивчення є й *saggy* та *cashhornie*, що подається у словнику з визначенням «хокей», однак за правилами гри, які передбачали ведення мяча через команду противника до спеціально виритої в землі ямки, на сучасну інтерпретацію гри не схожа;

б) на позначення сучасного крикету (4 назви) – *bittle, cricket, gam'linsticks, crooky*. Схожими на крикет (3 згадування) за принципами гри та командними правилами, де по 2-3 гравців захищають або ямки, або камінці, є ігри *codlings, not* і *stool-ball*, однак відмінними є атрибути, що використовувалися в процесі гри – замість бити використовувалася довга палиця, а замість м'яча – дерево;

в) квач (8) розгалужувався на різновиди ігор, в яких біг був в основі. Так, *ditter, dick, datter, skeppack, skibbie* та *tackie* належить до спортивних ігор

та стали відповідниками традиційного квача, оскільки в їх правилах – швидко бігати передавати естафету тому, до кого ти доторкнешся. *Catchy* в своєму поясненні не несуть згадки про передачу естафети, а *jinkie* обмежує територію гри столом, навколо якого діти грають;

г) футбол (3 назви) є також поширеним видом спортивної гри серед носіїв діалектів Англії. *Camp, knarpan, hail* описували давню інтерпритацію футболу, як спробу завести м'яч за межу свого супротивника. Протягом гри діалектоносії використовували й поняття на позначення різних атрибутів, таких як *alley, ell'v* та *bicken* (лінії, що позначали поля, перетнувши які зараховувався гол);

д) чехарда знаходить своє пояснення у 5 назвах (*cocky, hog-over-high i hatty*), з яких остання описується як гра із кепкою, яку один гравець перед стрибком залишає на землі позаду себе. Ще однією грою, яка задіювала стрибки в довжину була гра *amon*, де стрибнути треба було найдалі, аби виграти. Початкова точка для стрибку називалася *bunch* або *sammy*.

Лише один раз зустрічається така гра як бейсбол *pat*, що взяла свою назву від дитячого варіанту назви м'яча. Гра нагадує сучасний варіант, оскільки головним правилом було відбити м'яч якнайдалі битою. Ще одним віддаленим варіантом бейсболу є й гра *pie-ball*, однак замість бити використовуються лише руки.

Також заслуговує на увагу й гра *skip*, що є прямим витоком «шумної гри» або керлінгу, коли на лохнеському озері збиралися молоді й старші люди й намагалися загнати м'яч у лунку.

Цікавим є факт присутності у словнику слів, що мали відношення до ще однієї спортивної гри – метання в ціль. Так, *spawn* – є аналогом цієї гри, коли гравці кидали на відстань гудзик, і хто закинув гудзика далі – той забирав собі виграшний трофей.

Ігровий характер спорту, видовищність та різноманітність варіацій ігор свідчать про повноту цього соціально-культурного явища в житті англійців. Важливість вивчення традиційних фізичних вправ і видів спортивних ігор, а

також пов'язаних з ними народних традицій, звичаїв та обрядів важко переоцінити.

Виявлено найбільшу кількість лексичних одиниць на позначення хокею. Відмінною характеристикою хокею діалктоносіїв була територія гри (а саме поля та зелені угіддя, на яких грали пастухи), а також спорядження. Ключка знайшла майже точне відтворення у давній дерев'яній палиці з закругленням на кінці, а от шайба була дерев'яною.

Гра у футбол (повністю відповідна сучасній грі або з певними відмінними характеристиками) не посіла перші місця в кількісному зрізі, однак крикет, який зародився на півдні Англії у 16 ст., вже активно використовувався здебільшого дітьми діалктоносіїв, а отже й представлений більшою кількістю лексичних одиниць.

Англіїці показали більш глибокий інтерес до спортивних ігор з використанням інвентарю (палиць, м'ячів) та бігу. Показовим є відсутність у дефініціях слів із негативною конотацією, оскільки це свідчить про почесне місце таким моральним питанням як спортивне суперництво і чесна гра.

Керуючись отриманими даними, можна стверджувати, що ігри на території Англії, у більшості своїй, були представлені розвагами для дітей та підлітків, а в меншій мірі – для дорослого населення. Так, групуючи весь загал інформації (див. Діагр. 2.1), можна змалювати образ діалктоносіїв Англії та їх відмінність від носіїв літературної мови.

Було з'ясовано, що найбільш розповсюдженими були командні ігри, які передбачали об'єднання гравців (триманням за руки) для співу або танців, біг не носив в собі спортивного характеру, а використовувався лише як спосіб розваги. Вони змальовували представників діалектного узусу як компанійських, відкритих та обдарованих людей. Менш представленою є група інтелектуальних ігор, проводячи час за якими, в учасників розвивалося мислення та навички стратегічного планування. До ігор-розваг відносяться ігри, що не знаходили відповідників в літературній мові, а назви були діалектними, які у словнику подавалися з трактуванням правил. Це вказує на

винахідливість та визнання себе як окремого виду мовної картини. До спортивних ігор належать назви видів спорту, а також тих розваг, в основі яких лежить суперництво.

Діаграма 2.1

Особливість типології ігрового словника діалектоносіїв

2.3 Їжа та свята

В англomовних країнах існує декілька слів, що характеризують приймання їжі. До них відносяться слова *breakfast* («сніданок»), *lunch* («обід»), *dinner* («вечеря»). В залежності від місцевості, слово обід іноді замінюється на *dinner*, а вечеря на *supper*. Але в Нортумбрії класифікація прийомів їжі дещо відрізняється. Слово *breakfast* («сніданок») залишається незмінним, для позначення обіду використовується або слово “*dinner*” або *lunch*, в цьому випадку вони є взаємозамінними. А ось коли мова йде про вечерю, в Нортумбрії не скажуть *dinner* або *supper*, там використовується слово *tea*. Важливо підкреслити, що під словом *tea*, розуміється повноцінна вечеря, а не просте чаювання. Фраза *to make tea* може мати два значення:

перше – готувати вечерю і друге – заварювати / робити чай. Щоб уникнути плутанини в другому випадку краще сказати: я заварюю чашку чаю – *I'm making a cup of tea*. В цьому випадку буде зрозуміло, що ви не готуєте вечерю, а робите чай. Те ж саме стосується і прийому їжі як такого. Замість “*I'm having tea*” («Я вечеряю»), можна сказати “*I'm having a cup of tea*” або “*I'm drinking tea*” («Я п'ю чай»).

Однак, варто зазначити, що хоча слово вечеря і виражається в нортумбрійському діалекті словом *tea*, традиційне словосполучення *Christmas dinner* (Різдвяна святкова вечеря) не змінюється. А от час напередодні Різдва називається не *Christmas eve*, а *Kessen mase'en*.

До інших загальних термінів, що вербалізують поняття їжа та напої в діалекті графства Нортумбрія належать нейтральні лексеми: *scan* (їжа) та *beb* (напій).

Також було знайдено:

- назви окремих видів їжі: *jock* (їжа, яку споживають робітники), *cat-meat* (їжа для котів), *yarbs* (пряні трави), *yennet* (земляній горіх), *tusky* (ревінь), *curn* (порічка), *sile* (молодий оселедець), *tripe* (корисна їжа для жебраків), *kale / keeal* (каша, бульон), *cowk* (торт);

- назви напоїв: *swig* (напій, щоп'ється одразу), *buppy* (напій для малюка), *ale* (пиво), *beeastlings / bisslings* (перше молоко після того як корова отелилася), *teea* (чай);

- назви особливих характеристик їжі: *tack* (їжа поганого гатунку), а також оніми на позначення специфічних видів прийняття їжі: *baggin*, *drinkins*, *lowance*, *minnin'on* (їжа, яку куштують в перерві на роботі), *snar* (упакований ланч), *fuddle* (частування, час для потакання своїм бажанням).

Як свідчить аналіз, найчисельнішою групою є назви мучних страв, серед них:

- 50 одиниць на позначення тортів: *pikelet*, *jumble*, *curd tart*;
- 11 пирогів: *Christmas Pie*, *Denby Dale Pie*, *Ling Pie*, *Growler*, *Stand Pie*;
- 8 цукерок: *Butter schotch*, *Pew Spice*, *Spice*, *Harrogate toffee*, *Tom Trot*,

Yorkshire mixture;

- 7 пудингів: *Blach Pudding, Dock Puding, Judy Barrate, Savoury Pudding, Season Pudding, Yorkshire Pudding*;

- 5 печива: *Brandy-snap, Gawfer, Parkin Pigs, Snap, Funerl biscuits*.

За семантичною ознакою усі назви можна поділити на страви з м'яса, риби, сиру, фруктів та овочів, горіхів.

Наступною за кількістю групою є традиційна святкова їжа. Серед неї переважають релігійні страви, пов'язані з:

- Різдвом: *Christmas Pie* (Різдвяний пирог), *frumeneu / frumetry / fuffin* (Різдвяна страва), *Spice Cake* (яблучний Різдвяний торт, який традиційно їдять з сиром), *Yulecake* (Різдвяний торт), *Stand Pie* (великий пирог із свинини);

- Великоднем: *Paceeggs / Easter Cake* (писанки), *Easter biscuits* (паски), *Spanish Sunday* (вода, яку п'ють у чистий четвер);

- Вечерею братства (Love Feast) *Scripture Cake, Love feast bread* (фруктовий періг зі спеціями).

Серед напоїв превалюють назви пива (*ale, ale-posit, blashments, botchet, nettle beert, romtom, /stingo*) та чаю (*buppy, teea*); є окрема назва чаю з пивом (*ale-posit*) та першого молока, що дає корова після народження теля.

За результатом дослідження можна зробити висновок, що одиниці на позначення їжі та напоїв відображають соціо-регіональну специфіку життя Великої Британії XIX століття. В виокремлених назвах переважають звичайні, прості страви з інгредієнтами, щоможна виростити, або добити на території Англії у цілому.

Назви їжі та напоїв є рухливим прошарком лексики мови, який представляє собою відкриту систему, що, з одного боку, – акумулює та віддзеркалює автентичні реалії, спосіб життя, географічні та соціальні умови, з іншого, - відображає особливості історичного та економічного розвитку цілої спільноти, їх культурні та мовні контакти.

ВИСНОВКИ

Відповідно до поставленої мети у роботі досліджено теоретичні питання діалектології та структурної організації лексики. Також було виявлено особливості регіональної ідентичності діалектоносіїв у контексті загальнонаціональної картини світу.

Узагальнюючи проаналізований теоретичний матеріал, зазначаємо, що концепція польового принципу системної організації мовних явищ справедливо вважається одним з найбільш значних досягнень лінгвістики ХХ століття. Поняття поле сходить до визначення мови як системи, що представляє собою складний механізм. Лексико-семантичне поле – це ієрархічна структура множини лексичних одиниць, об'єднаних загальним значенням і відбиваючих у мові певну понятійну сферу.

Лексична система в більшій мірі обумовлена категоріями матеріального світу, соціальними факторами. Саме у лексиці маргінальних мовних форм віддзеркалюється картина світу малих соціально обумовлених регіональних груп, вербалізується їх регіональна, або соціальна ідентичність, відбиваються фрагменти соціального досвіду, обумовленого діяльністю або дозвіллям та іншими аспектами повсякденного життя. Таким чином, аналіз діалектної лексики дозволяє формувати певний образ діалектоносія, в першу чергу його соціальний портрет, який відображає його ідентичність та ототожнює з певною соціо-регіональною групою.

Діалекту, як особливій формі існування мови, характерні особливості, що впливають на характер системних зв'язків у лексиці у порівнянні з літературною мовою. Зокрема, лексико-семантичне поле у діалектах є фрагментарним, бо діалектизми, які закріплені у словниках, утворюють меншу кількість лексико-семантичних груп ніж літературна мова, а наповненість семантичних полів не виходить за межі діалектного узусу. У мовленні лакуни діалектної системи заповнюються елементами інших

варіантів англійської мови, найчастіше – літературної.

Тем не менш, наявність або відсутність певних лексем у лексичній системі діалектів свідчить про їх регіональну значущість, бо вони актуалізують соціорегіональну ідентичність та вербалізують вузько соціорегіональні реалії, відображають регіональну ідентичність мешканців певних територій, матеріали їх духовної культури, особливості світосприйняття та навколишнє середовище, в якому вони живуть. Крім того, вербалізація певних реалій у діалекті свідчить про їх актуальність у мовній картині світу діалектоносіїв, бо діалект актуалізація лише вагомим для суспільства реалії та відображає їх соціо-регіональну ідентичність.

Дозвілля грає велику, а іноді навіть вирішальну роль в людській історії. Вільний час, розваги належать до первинних, загальнолюдських концептів, які пов'язані з традиціями та обрядами. Цій лексикон відображає особливості вірування, світосприйняття людини та специфіку проживання та способу проведення вільного часу етносів, що є культурно вагомим.

За результатом практичного аналізу було створено корпус лексики яка вербалізує поняття «дозвілля» у нортумбрійському діалекті англійської мови загальним обсягом в 354 одиниці.

Ядро семантичного поля «дозвілля» у нортумбрійському діалекті представлено гіперсемою «дозвілля», а центр – синонімами, або родовідними відмінностями поняття. Нажаль, обидва не вербалізовані у нортумбрійському діалекті англійської мови; в мовному репертуарі діалектоносіїв у цьому випадку використовуються слова літературної англійської мови.

Периферія лексико-семантичного поля складається з 3 конститuentів: звичаї та традиції, ігри, їжа. Найпоширенішою групою є перша та ігри.

Отже, лексико-семантичне поле є віддзеркаленням мовної картини світу, тому семантичний аналіз слів, які належать до нього має соціокультурну та оцінну значимість. Її аналіз дозволяє створити соціокультурний портрет діалектоносія.

Проведений аналіз може бути використаним у подальших лінгвокультурологічних дослідженнях діалектів та інших варіантів англійської мови, особливо тих, які розвиваються в умовах тісних культурних контактів та репрезентують особливості розвитку та світосприйнятті малих соціо-територіальних груп.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

СПИСОК ТЕОРЕТИЧНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алефиренко Н. Ф. Лингвокультурология. Ценностно-смысловое пространство языка : учеб. пособ. Москва : Флинта : Наука, 2010. 288 с.
2. Арнольд И. В. Основы научных исследований в лингвистике : моногр. Москва : Книжный дом «ЛИБРОКОМ», 2011. 144 с.
3. Арутюнова Н. Д. Язык и мир человека : моногр. Москва : Языки русской культуры, 1998. 896 с.
4. Арутюнова Н. Д. Язык и мир человека : моногр. Москва : Языки русской культуры, 1999. 905 с.
5. Ахманова О. С. Очерки по общей и русской лексикологии : моногр. Москва : Либроком, 2009. 296 с.
6. Бабенко Л. Г., Васильев И. Е., Казарин Ю. В. Лингвистический анализ художественного текста : моногр. Екатеринбург : Изд-во Уральского ун-та, 2000. 534 с.
7. Басиров Ш. Р. Типологія дієслів із рефлексивним комплексом в індоєвропейських мовах : моногр. Донецьк : ДонНУ, 2004. 333 с.
8. Бацевич Ф. С. Основы коммуникативной лингвистики : навч. посіб. Київ : Видав. центр Академія, 2004. 344 с.
9. Бацевич Ф. С. Основы коммуникативной лингвистики : навч. посіб. Київ : Академія, 2009. 376 с.
10. Бенвенист. Э. Общая лингвистика : моногр. Москва : Эдиториал, 2002. 448 с.
11. Бессонова О. Л. Оцінний тезаурус англійської мови : когнітивногендерні аспекти : моногр. Донецьк : ДонНУ, 2002. 362 с.
12. Бондарко А. В. Функциональная грамматика : моногр. Л. : Наука,

1984. 348 с.

13. Брандес М. П. Стилистика текста. Теоретический курс : учебник. Москва : Прогресс-Традиция; ИНФРА-М, 2004. 416 с.
14. Булигіна Т. В., Шмельов А. Т. Мовна концептуалізація світу : навч. посіб. Москва : Школа «Мови російської культури», 2003. 576 с.
15. Бюлер К. Т. Теория языка. Репрезентативная функция языка : моногр. Москва : Прогресс, 1993. 502 с.
16. Вайсгербер Й. Л. Родной язык и формирование духа : моногр. Москва : УРСС Эдиториал, 2004. 359 с.
17. Вежбицкая А. Семантические универсалии и базисные концепты : моногр. Москва : Языки славян. культур, 2011. 568 с.
18. Верещагин Е. М., Костомаров В.Г. Язык и культура : моногр. Москва : Высшая школа, 1990. 320 с
19. Виноградов В. В. Лексикология и лексикография : избр. тр. Москва : Наука, 1977. 310 с.
20. Габидуллина А. Р. Педагогическая лингвистика : учеб. пособ. для студ. высших учебных заведений. Горловка : ГГПИИЯ, 2011. 208 с.
21. Гальперин И. Р. Текст как объект лингвистического исследования : учеб. пособ. Москва : Либроком, 2009. 144 с.
22. Голикова Ж. А. Перевод с английского на русский. Learn to Translate by Translating from English into Russian : учеб. пособие. Иркутск : Изд-во ИрГТУ, 2012. 142 с.
23. Гумбольдт В. Избранные труды по языкознанию : моногр. Москва : Просвещение, 1984. 397 с.
24. Елмслев Л. Прологомены к теории языка : учеб. пособ. Москва : КомКнига, 2006. 248 с.
25. Еремина М. А. Лексико-семантическое поле «Отношение человека к труду» в русских народных говорах: этнолингвистический аспект: дис. ... канд. филол. наук : 10.02.01. Екатеринбург, 2003. 48 с.
26. Иванов А. О. Безэквивалентная лексика. Перевод. Язык. Культура

- : учеб. пособ. СПб : Изд-во Санкт-Петербургского университета, 2006. 192 с.
27. Иссерс О. С. Речевое воздействие : учеб. пособие для студентов, обучающихся по специальности «Связи с общественностью». 2-е изд. Москва : Флинта: Наука, 2011. 224 с.
28. Ільченко О. М. Етикет англомовного наукового дискурсу : моногр. Київ : ІВЦ «Політехніка», 2002. 288 с.
29. Канонік Н. П. Граматична організація лексико-семантичних полів простору й часу в сучасній англійській мові : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Херсонський держ. ун-т. Херсон, 2013. 14 с.
30. Карасик В. И., Красавский Н. А., Слышкин Г. Г. Лингвокультурная концептология : учеб. пособие. Волгоград : Парадигма, 2009. 116 с.
31. Карасик В. И. Языковой круг : личность, концепты, дискурс : моногр. Москва : Гнозис, 2004. 390 с.
32. Караулов Ю. Н. Общая и русская идеография : моногр. Москва : Кн. дом «ЛИБРОКОМ», 2010. 360 с.
33. Кардащук О. В. Семантичне поле простору : статус, структура, внутрішні зв'язки : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Кіровоград, 1998. 18с.
34. Карпенко Ю. О. Вступ до мовознавства : навч. посіб. Київ : Академія, 2008. 324 с.
35. Кийко С. В. Мовна і міжмовна омонімія в німецько-українських паралелях : лінгвосинергеричний аспект : дис. ... доктора філол. наук: 10.02.04, 10.02.15. КНЛУ. Київ, 2015. 425 с.
36. Кобозева И. М. Лингвистическая семантика : моногр. Москва : УРСС Эдиториал, 2004. 295 с.
37. Кобякова І. К. Креативне конструювання вторинних утворень в англомовному дискурсі : моногр. Вінниця : Нова книга, 2007. 128 с.
38. Кочерган М. П. Загальне мовознавство : підручник для студентів вищих навчальних закладів. Київ : Академія, 2003. 464 с.
39. Кубрякова Е. С. Язык и знание: На пути получения знаний о

языке: Части речи с когнитивной точки зрения. Роль языка в познании мира : учеб. пособ. Москва : Просвещение, 2004. 560 с.

40. Кухаренко В. А. Интерпретация текста : підручник для вузів. Вінниця : Нова книга, 2004. 272 с.

41. Лотман Ю. М. Структура художественного текста. Структура художественного текста. Анализ поэтического текста : моногр. Санкт-Петербург : Азбука, АзбукаАттикус, 2016. 704 с.

42. Лукин В. А. Художественный текст : Основы лингвистической теории и элементы анализа : учеб. пособ. Москва : Изд-во «Ось-89», 1999. 192 с.

43. Макаров М. Л. Основы теории дискурса: учеб. пособ. Москва : ИТДГК «Гнозис», 2003. 280 с.

44. Маслова В. А. Лингвокультурология : учеб. пособ. Москва : Академия, 2010. 208 с.

45. Митусова О. А. Английский для аспирантов : учеб. пособ. Ростов-на-Дону : Феникс, 2003. 320 с.

46. Михайлов Н. Н. Теория художественного текста : учеб. пос. для студ. филол. фак-тов высш. уч. Заведений. Москва : Издательский центр «Академия», 2006. 224 с.

47. Никитин М. В. Основы лингвистической теории значения : учеб. пособ. Москва : Либроком, 2009. 170 с.

48. Петров А. В. Предикатно-актантные поля в русском языке : моногр. Симферополь : ОАО «Симф. город. тип.» (СГГ), 2012. 320 с.

49. Попова З. Д. Полевые структуры в системе языка : коллективная моногр. Воронеж, Академия, 1989. 200 с.

50. Попова З. Д., Стернин И. А. Лексическая система языка : учеб. пособ. Москва : Либроком, 2011. 176 с.

51. Постникова О. А. Антропонимическая символика в англоязычной культуре : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04. Санкт-Петербург, 2009. 21 с.

52. Реформатский А. А. Введение в языковедение : учеб. пособ. Москва : АспектПресс, 2011. 536 с.
53. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика. Термінологічна енциклопедія : навч. посіб. Полтава : Довкілля-К, 2006. 716 с.
54. Суперанская А. В. Общая терминология: терминологическая деятельность : учеб. пособ. Москва : АСТА, 2008. 288 с.
55. Суперанская А. В. Общая терминология: Вопросы теории : учеб. пособ. Москва : ЛИБРОКОМ, 2012. 248 с.
56. Шаховский В. И., Жура В. В. Вопросы языкознания : учеб. пособ. Москва : Изд. «Наука», 2002. 160 с.
57. Яшенкова О. В. Основы теорії мовної комунікації : навч. посіб. Київ : ВЦ «Академія», 2010. 312 с.
58. К вопросу о лексико-семантическом поле «пища» в испанском языке. URL: https://pglu.ru/upload/iblock/71b/ch_04_sim_1_sektsii_8_10.pdf (дата звернення: 15.10.2020).
59. Семантические поля как способ реализации языковых картин мира. URL: [https://lib.herzen.spb.ru/media/magazines/contents/1/26\(60\)/rubtsov_26_60_231_236.pdf](https://lib.herzen.spb.ru/media/magazines/contents/1/26(60)/rubtsov_26_60_231_236.pdf) (дата звернення: 15.10.2020).
60. Структура семантического поля. URL: <https://www.rgph.vsu.ru/ru/science/sss/reports/9/motorina.pdf> (дата звернення: 15.10.2020).

СПИСОК ЛЕКСИКОГРАФІЧНИХ ДЖЕРЕЛ

61. Булыко А. Н. Большой словарь иноязычных слов : учеб. пособ. Москва : «Мартин», 2004. 704 с.
62. Жеребило Т. В. Словарь лингвистических терминов. Назрань :

ООО «Пилигрим», 2010. 488 с.

63. Лапина И., Маталина Е., Секачев Р., Троицкая Е., Хайбуллина Л., Ярина Н. Большой энциклопедический словарь. Москва : АСТ, 2008. 1248 с.

64. Heslop O. A Glossary of Words Used in the Country of Northumberland and on the Tyneside. L. : English Dialect Society, 1892. 572 p.

SUMMARY

The presented paper is dedicated to the analysis of such a topical problem of linguistics as the semantic field, namely, leisure.

The object of the work can be defined as the semantic field "leisure" in the Northumbrian dialect of the English language.

The aim of the research is to model the lexical-semantic field of "leisure" in the Northumbrian dialect of British English.

The results obtained: the concept of the field principle of the systemic organization of linguistic phenomena is a highly significant achievement of the linguistic endeavors in the XX century.

Dialect, as a special form of the existence of a language, is characterized by specific features that affect the nature of systemic links in its vocabulary compared to the standard language. In particular, the lexical-semantic field in dialects is fragmentary. The presence or absence of certain lexemes in the lexical system of dialects testifies their regional significance, because they actualize socio-regional identity and verbalize socio-regional realities that reflect the regional identity of the inhabitants of certain territories, the materials of their spiritual culture, the peculiarity of their worldview and the environment in which they live.

Keywords: *a field, structure, semantic field, thematic groups, lexical semantic groups, dialect, functional- semantic field, Northumberland dialect*

**Декларація
академічної доброчесності
здобувача ступеня вищої освіти ЗНУ**

Я, Ковтун Тетяна Сергіївна, студентка 2 курсу магістратури, заочної форми навчання, факультету іноземної філології спеціальності 035 філологія германські мови та літератури (переклад включно) перша - англійська освітньої програми мова і література (англійська), адреса електронної пошти tanya taranenko 2018@mail.ru підтверджую, що написана мною кваліфікаційна робота на тему «Лексико-семантичне поле LEISURE у діалектах британського варіанту англійської мови» відповідає вимогам академічної доброчесності та не містить порушень, що визначені у ст. 42 Закону України «Про освіту», зі змістом яких ознайомлений/ознайомлена;

- заявляю, що надана мною для перевірки електронна версія роботи є ідентичною її друкованій версії;

- згодна на перевірку моєї роботи на відповідність критеріям академічної доброчесності у будь-який спосіб, у тому числі за допомогою Інтернет-системи, а також на архівування моєї роботи в базі даних цієї системи.

Дата _____ Підпис _____ ПІБ (студент) _____